

S:t Pius X: Rundskrivelsen *Pascendi Dominici Gregis*

Om modärnisternas läror¹

Till patriarker, primater, ärkebiskopar, biskopar och andra lokala ordinarii i fred och kommunion med den Heliga Stolen

Ärevördiga bröder, hälsa och apostolisk välsignelse.²

Den Heliga Stolens plikt

1. Det oss av Gud tilldelade ämbetet att vaka över Herrens hjord för framför allt med sig den av Kristus tilldelade plikten, att med största vaksamhet beskydda den till de heliga överlämnade trons skatt genom vederläggandet av världsliga nymodigheter av ord och en falskeligen så benämnd vetenskaps gensägelser. Visserligen har denna den högste herdens omsorg alls aldrig varit obehövlig för den katolska hjorden, och ävenväl har det på grund av det mänskliga släktets fiende aldrig saknats ”män, som ... tala förvända ting”,³ ”pratmakare och bedragare”,⁴ ”förvillade och förvillande”,⁵ men icke desto mindre måste man tillstå att i denna yttersta tid antalet av Kristi kors’ fiender i högsta grad ökat, vilka medelst fullständigt nya och av

¹ Översättningen är gjord från den latinska grundtexten, varvid främst följande två textutgåvor utnyttjats: D. Dunford (utg.): *Roman Documents and Decrees*, Vol. II (July, 1907-June 1908), Benziger Brothers, 1908, Thomas E. Judge, D.D (utg.): *The Encyclical of His Holiness Pius X on the Doctrines of the Modernists: Latin Text and English Version With Annotations*, förlag okänt, s.a. Texten finns också på webben: http://w2.vatican.va/content/pius-x/la/encyclicals/documents/hf_p-x_enc_19070908_pascendi-dominici-gregis.html. Styckenumreringen och rubrikerna återfinns inte i det latinska originalet, utan härrör från den engelska översättningen, som liksom den franska emellanåt konsulterats under översättningsarbetet: *Encyclical Letter of Pope Pius X On the Doctrine of the Modernists Pascendi Dominici Gregis and Syllabus Condemning the Errors of the Modernists Lamentabile Sane*, Pauline Books & Media, s.a. och *Encycliques De Combat*, Éditions du MJCF, 2014.

² Det finns i de olika utgåvorna litet olika versioner av de inledande hälsningsfraserna.

³ Apg. 20:30.

⁴ Tit. 1:10.

⁵ 2 Tim. 3:13.

list fyllda konster strävar att uttradera Kyrkans livskraft och, om de kan, från grunden omkullkasta Kristi välde. Därför är det icke längre möjligt för oss att tåga, för att vi inte skall synas svika i vår heligaste plikt och att den välvilja, vilken vi i hopp om deras rådklokhets tillfrisknande hitintills begagnat, skall hållas för glömska av vår uppgift.

Nödvändigheten av omedelbar handling

2. Att vi i denna sak icke må tillfoga något dröjsmål, gör i första hand den omständigheten nödvändig, att irrlärornas tillskyndare nu inte blott är att söka bland öppna fiender, utan, vilket i högsta grad inger sorg och fasa, gömmer sig i Kyrkans egen famn och hjord, ju vådligare dess mindre de är iögonfallande.

Vi talar, ärevärdiga bröder, om många ur lekmännens tal och, vad som är långt mer beklagansvärt, av prästernas egen skara, som av en låtsad kärlek till Kyrkan, men utan filosofiens och teologiens säkra beskär, nej fastmer i sitt innersta rusiga av de giftiga läror, som sätts i omlopp av Kyrkans be-lackare, uppträder, under åsidosättande av all besinning, som samma Kyrkas förnyare. Sedan de ganska djärvt formerat sig, angriper de allt det heligaste i Kristi verk under det att de inte ens lämna den gudomlige Frälsarens person okränk, vilken de med blasfemisk fräckhet förminska till en ren och skär människa.

Modärnisternas karakteristika

3. Om än de själva förundras över att vi räknar sådana människor till Kyrkans fiender, kan rätteligen ingens förvånas däröver, som under bortseende från deras intention, vars bedömning ligger hos Gud, har lärt känna deras läror och sätt att tala och handla. Förvisso fjärrnar sig icke den från sanningen som håller dessa för farligare fiender till Kyrkan än någon annan.

Ty dessa framkastar icke utanför, utan, som sagt, inom Kyrkan sina råd till Hennes fördärv, varför faran nästan tagit säte i Kyrkans blodkärl och inre organ med en desto säkrare fördärvlighet ju mer intimt de känna Kyrkan. Lägga därtill att de riktar yxan icke mot grenarna eller kvistarna, utan mot

själva roten, nämligen mot tron och trons djupaste fibrer. Sedan denna odödlighetens rot skadats, försätter de så att sprida giften i hela trädet, att det inte finns någon del av den katolska sanningen, från vilken de avhåller sina händer, ingen vilken de icke sorgfälligt arbetar på att fördärva. Vidare, medan de använder tusen sätt att skada, är inget för dem alltför illfundigt, inget dem alltför utstuderat, ty de uppträder om vart annat som rationalist och som katolik och detta till den grad förställt att de med lätthet drar med sig i irrläran envar som inte är på sin vakt, och då de är ytterst framstående i lättsinnig dumdriftighet, finns inget slag av slutsatser som de ryggar tillbaka från eller icke hårdnackat och självsäkert utbasunerar. För övrigt kommer därtill bland dem, högst lämpligt för att förleda själarna, ett ytterst aktivt levnadssätt, ett träget och ursinnigt sysslande med all slags lärdom, ett genom mestadels stränga seder vunnet anseende. Slutligen, vilket hart när borttrycker hoppet om en medicin, har de själva genom sina läror blivit sådana till sinnes att de försmår all överhöghet och inte låter sig tyglas, och, stödda på ett lögnaktigt samvete, vinnlägger de sig om att tillskriva en strävan efter sanning det som i själva verket måste tillskrivas högmod och halsstarrighet.

Tidigare försök har misslyckats

Förvisso har vi en gång hoppats att få sådana människor på bättre tankar, för vilket vi till sättet först begagnat mildhet som mot söner, därefter stränghet och till slut, ehuru ovilligt, offentlig tillrättavisning. Ni vet likafullt, ärevärdiga bröder, att vi fåfängt gjorde detta: För stunden böjde de nacken för att strax sträcka på den med dess större högmod. Om det nu blott hade gällt deras sak, hade vi måhända kunnat låtsas som ingenting, men det gäller tvärtom skyddet av namnet katolik. Därför är det nödvändigt att - bryta den tystnad som det skulle vara ett brott att förlänga, för att vi inför hela Kyrkan må visa hurdana dessa illa förklädda människor egentligen är.

Encyklikans struktur

4. Men eftersom det är modärnisternas (ty så kallas de med rätta allmänt) sinnrikaste list att inte framlägga sina läror arrangerade i ordning och samlade i ett, utan utströdda och likasom åtskiljda från varandra, givetvis för

att de skall synas tvekande och likasom vacklande, fastän de tvärtom är fasta och säkra på sin sak, är det att föredra, ärevördiga bröder, att först avslöja dessa läror i en enda vy här och påvisa det band genom vilket de är förbundna med varandra, för att därefter granska irrlärorernas orsaker och föreskriva botemedel för avvärjandet av fördärvet.

Den modärnistiska personligheten

5. För att vi i denna ganska abstrusa sak skall framskrida i ordning, är detta före allt annat att märka, att var och en av modärnisterna spelar flera roller och liksom glider in i varandra, nämligen filosof, troende, teolog, historiker, kritiker, apologet, reformator, vilka alla var för sig den måste urskilja som rätt vill lära känna deras system och genomskåda deras lärors förutsättningar och konsekvenser.

Agnosticism

6. För att nu börja med filosofen förlägger modärnisterna den religiösa filosofiens grund i den lära, som man allmänt kallar *agnosticism*. Enligt dennas mening är det mänskliga förståndet helt och hållet inneslutet i *fenomenen*, det vill säga i de ting som synes och i den gestalt under vilken de synes; att överskrida dessas gränser har det vare sig rätt eller förmåga till. Därför är det vare sig mäktigt att höja sig till Gud eller att vinna kunskap om Hans existens ens genom det synliga. Härav drar man slutsatsen att Gud aldrig kan bli direkt föremål för vetande och att, vad historien angår, Gud minst av allt får anses som ett historiskt subjekt.

Om detta postuleras, kan var och en med lätthet genomskåda, vad som händer med den *naturliga teologien*, med *trovärdighetens motiv*,⁶ med *den yttre uppenbarelsen*. Dessa förkastar givetvis modärnisterna fullständigt och avvisar dem som *intellektualism*, ett system som enligt dem är skrattretande och sedan länge utslöcknat. Och inte ens håller det dem tillbaka att Kyrkan öppet har fördömt sådana heresiers fantasifoster: Och ändå har Vatikan-

⁶ Översättarens anmärkning: *Motiva credibilitatis* är en teologisk fackterm som främst används om Kristi och helgonens mirakler som "motiv för trovärdighet".

konciliet fastslagit följande: *Om någon påstår, att den ende sanne Guden, vår Herre och Skapare, inte säkert kan lära kännas med det naturliga förnuftets ljus genom det som skapats, vare han anatema.*⁷ Likaså: *Om någon påstår att det inte kan ske eller inte är passande, att människan genom gudomlig uppenbarelse undervisas om Gud och den gudstjänst som tillkommer Honom, vare han anatema.*⁸ Och i synnerhet: *Om någon påstår, att gudomlig uppenbarelse inte kan göras trovärdig genom yttre tecken och att därför människorna bör föras till tron endast genom ett slags inre erfarenhet och privat inspiration, vare han anatema.*⁹

Men av vilket skäl modärnisterna övergår från *agnosticism* till vetenskaplig och historisk *ateism*, som tvärtemot är helt och hållet grundad på förnekelse, och med vilket förnuftsresonemangs rätt steget därför görs från att man inte vet om Gud har ingripit i människosläktets historia eller ej till att samma historia måste förklaras genom att Gud helt och hållet utelämnas, som om han inte ingripit, det förstår klart den som kan. Men detta är orubbligt och fast för dem att vetenskapen och även historien bör vara ateistisk: inom dessas gränser kan inte finnas plats för något utom *fenomenen*, sedan Gud och vadhelst som är gudomligt helt eliminerats därifrån.

Vad som en konsekvens av denna högst absurda lära bör hållas före om Kristi högheliga person, om Hans livs och döds mysterier, likaledes om Hans uppståndelse och himmelfärd skall vi snart tydligt se.

Vital immanens

7. Likväl bör denna *agnosticism* i modärnisternas lära endast hållas för dess negativa del; den positiva består, påstår de, i en *vital immanens*. Bland dessa fortskrider de nämligen från den ena till den andra på så vis.

Religionen, vare sig den är naturlig eller övernaturlig pockar, liksom vilket faktum som helst, på någon form av förklaring. Men då den naturliga teo-

⁷ *De revel. can. i.*

⁸ *Ibid. can. ii.*

⁹ *De fide can. iii.*

logien avskaffats och ingången till uppenbarelsen tillbommats på grund av de avvisade trovärdighetsargumenten, nej fastmer varje yttre uppenbarelse helt eliminerats, söker man förgäves förklaringen utanför människan. Alltså är den att söka i människan, och då religionen är ett slags livsform, måste den helt och hållet återfinnas i människans liv. Därav fastlägges den *religiösa immanensens* princip. Vidare måste den första, så att säga, rörelsen i varje vitalt fenomen, av vilket slag religionen redan sagts vara, härröra från något behov eller en impuls, men de första ansatserna, om vi talar om livet mer bestämt, måste förläggas i någon hjärtats rörelse, som kallas *känsla*. På grund därav, då religionens objekt är Gud, måste man helt och hållet sluta sig därtill att tron, som är varje religions begynnelse och grund, bör förläggas till ett slags inre känsla, som uppstår ur ett behov av det gudomliga. Vidare kan inte detta behov av det gudomliga i sig höra till medvetandets sfär, då det endast förnimmes i vissa och därtill ägnade sammanhang, utan det ligger i första hand latent under medvetandet eller, som de säger med en term lånad från den modärna filosofien, i det *undermedvetna*, vari även dess rot förbliver dold och omärkbar.

Behovet av det gudomliga

Nu undrar kanske någon på vad sätt till slut detta behov av det gudomliga som människan förnimmer i sig själv utmynnar i religionen. På detta svarar modärnisterna att vetenskapen och historien omsluts av två gränser, den ena yttre, nämligen den synliga världen, den andra inre, vilken är medvetandet. Närhelst de når någondera av dessa, har de inte någonstans att gå vidare, ty utanför dessa gränser ligger det *ovetbara*. Inför detta *ovetbara*, vare sig det är utanför människan och bortom tingens synliga natur eller det ligger dolt i det *undermedvetna*, sätter, utan, i enlighet med *fideismens* principer, något föregående mentalt omdöme, behovet av det gudomliga i den för religionen benägna själen i rörelse ett slags särskild *känsla*. Denna har emellertid själva den gudomliga *realiteten*, den ena gången som objekt, den andra gången som sin innersta orsak, inflätad i sig och förbinder på något sätt människan med Gud. Vidare är det denna *känsla*, som modärnisterna benämner med trons namn, och den är för dem religionens begynnelse.

Modärnistens uppenbarelse

8. Detta är icke slutet på deras filosofi, eller riktigare vanvett. Ty i en sådan *känsla* återfinner icke blott modärnisterna tron, utan hos tron och i själva tron, sådan som de förstår den, försäkrar de också att platsen för uppenbarelsen är att finna. Skulle i sanning någon kunna begära något mer för uppenbarelsen? Kallar vi inte uppenbarelse, eller åtminstone uppenbarelsens begynnelse, denna religiösa *känsla* som visar sig i samvetet? Ja, säger vi inte att Gud själv, om än något otydligt, uppenbarar sig för själarna genom denna samma religiösa *känsla*? Men de tillägger: Då Gud är objekt för tron och samtidigt dess orsak, är denna uppenbarelse samtidigt från Gud och av Gud; den har nämligen samtidigt Gud som uppenbarande och uppenbarad.

Det religiösa medvetandet och tron

Härav, vördnadsvörda bröder, följer modärnisternas alltigenom absurda tes enligt vilken varje religion, under olika aspekt, måste benämnas både naturlig och övernaturlig. Härav följer den sammanblandade betydelsen av medvetande och uppenbarelse. Härav följer den lag genom vilken *det religiösa medvetandet* utges för universellt rättesnöre, helt och hållet att likställa med uppenbarelsen, under vilket alla måste underkasta sig, även den högsta makten i Kyrkan, vare sig denna undervisar eller utfärdar bestämmelser rörande liturgi och disciplin.

Vanställandet av religionens historia

9. Men i hela denna process, varur enligt modärnisternas mening tron och uppenbarelsen framgår, är i alla fall en sak i högsta grad att märka, förvisso icke av ringa betydelse på grund av de historiskt-kritiska konsekvenser, som de därav härleder: Ty *Det ovetbara*, varom de talar, ställer sig inte till trons förfogande som något ensamt eller enskilt, men är tvärtom intimt förenat med något slags fenomen, vilket, vare sig det hör till vetenskapens eller historiens läger, likväl på något sätt överskrider dem, vare sig detta fenomen är något naturens faktum som i sig innehåller något av en hemlighet eller någon enastående bland människorna, vars snille, handlingar och ord inte sy-

nes kunna inordnas under historiens vanliga lagar. Men då omfattar tron, upplyft av *Det ovetbara*, som ingår en förening med fenomenet, själva fenomenet i dess helhet och genomsyrar det på något sätt med sitt liv. Men därav följer två ting: För det första ett slags fenomenets *förklaring* (*transfiguratio*), nämligen genom ett upphöjande över dess faktiska omständigheter, varigenom materien blir mer ägnad att ikläda sig det gudomligas form, vilken tron kommer att överhölja den med. För det andra ett slags, om man får kalla det så, *förvrängning* (*disfiguratio*), som uppstår därav att tron, under åsidosättande av tidens och platsens omständigheter, åt det skänker det som det i verkligheten inte har, något som i synnerhet kommer till användning när det handlar om fenomen från en gången tid och detta desto mer ju äldre dessa är. Ifrån dessa bägge principer härleder modärnisterna tvenne regler, vilka, jämte andra som härrör redan ur den förutsatta agnosticismen, utgör den historiska kritikens grundvalar. Saken skall illustreras med ett exempel och detta må sökas i Kristi person: I Kristi person, hävdar de, stöter vetenskapen och historien inte på något utöver människan. Alltså i kraft av den första, ur agnosticismen härledda regeln bör ur Hans historia vadhelst som har en doft av det gudomliga strykas. Vidare genomgår i enlighet med den andra regeln Kristi historiska person en *förklaring* genom tron: Alltså bör vadhelst som för denna upp över de historiska omständigheterna tagas bort ifrån den. Slutligen, i kraft av den tredje regeln, genomgår Kristi person en *förvrängning* genom tron; alltså bör från denna elimineras ord, handlingar och vadhelst som, med ett ord, föga passar Hans snille, ställning, bildning och den plats och tid, vid vilken han levde. Ett förunderligt sätt att resonera, men sådan är modärnisternas kritik.

Den religiösa känslan

10. Alltså är den *religiösa känslan*, som genom den vitala immanensen framgår ur det undermedvetnas dunkla vrår, fröet till hela religionen och likaledes orsaken till allt som funnits eller någonsin kommer att finnas i någon religion. Till att börja med primitiv och nästan formlös mognade så småningom och under inflytande av den hemlighets princip, från vilken man håller före att den uppstått, detta slags känsla jämte framåtskridandet för människolivet, för vilket det som sagt utgör ett slags form. Här har vi

alltså varje religions, även den övernaturligas, ursprung. Dessa är nämligen endast emanationer av denna *religiösa känsla*. Och inte må någon anse den katolska som undantagen, nej, fastmer är den helt och hållet jämställd med de andra, ty den uppstod i medvetandet om Kristus, den yppersta mannens natur, sådan som aldrig någon varit eller kommer att bli, genom den *vitale immanensens* process och inte på något annat sätt.

De som hör detta förundras förvisso över en sådan anspråksfull fräckhet, ett sådant helgerån! Likväl, ärevördiga bröder, är detta inte blott fåvitskt pladdrat av gudlösa. Katolska människor, nej, fastmer de flesta av dem präster, lär detta öppet, och med sådana vansinnigheter bröstar de sig som Kyrkans förnyare. Och härvid rör det sig nu inte om den gamla irrlära, enligt vilken likasom rätten till den övernaturliga ordningen tillkommer den mänskliga naturen. Den har i högsta grad fortskridit längre än så, så att vår högheliga religion, i människan Kristus likaväl som i oss, hävdas ha uppkommit på naturlig väg, av sig själv och spontant. Än detta kan intet vara mera ägnat att avskaffa hela den övernaturliga ordningen. Därför fastslogs det med största rätt av Vatikankonciliet: *Om någon hävdar att människan inte av Gud kan lyftas till en kunskap och fullkomlighet som överträffar den naturliga, utan att hon av sig själv genom ständigt förkovran till sist kan och bör nå fram till besittning av allt sant och gott, vare han anatema.*¹⁰

Intellektet och den religiösa känslan

11. Likafullt har vi så här långt, ärevördiga bröder, inte sett någon plats ges åt intellektet. Men också detta har enligt modärnisternas lära sin del i trosakten. På vilket sätt detta sker är det närmast lämpligast att vi ger akt på.

I denna *känsla*, vilken vi redan har nämnt ganska ofta, menar de, att, eftersom *känslan* inte utgör kunskap, Gud visar sig för människan, men så till den grad oklart och sammanblandat att Han av det troende subjektet knappast eller i mycket ringa mån urskiljs. Det är alltså nödvändigt att denna känsla skärskådas i något ljus, för att Gud skall springa fram och låta sig urskiljas. Detta hänför sig förstås till intellektet, vars uppgift är att tänka och

¹⁰ *De revel.* can. iii

företaga en analys, genom vilken människan överför det vitala fenomen som framträder i henne först till föreställningar (species), men därefter be-tecknar dem med ord. Härav kommer sig modärnisternas slagord, att den religiösa människan måste *tänka* sin tro.

Men när förståndet nalkas denna känsla tumlar det runt i denna och utför i den en bearbetning likasom en konstnär, som färglägger en viss tavlas för-dunklade linjespel för att göra den ljusare. Ty så ungefär förklarar en av modärnisternas läromästare saken. Men i en sådan typ av uppgift verkar förståndet på två sätt: för det första genom en naturlig och spontan akt återger det saken med ett slags enkelt och populärt uttryck, men för det andra genom djupare reflektion eller, som de säger, genom *bearbetning av tanken*, och uttrycker det tänkta med *sekundära* uttryck, härledda från detta första enkla, men mer precisa och mer distinkta. Dessa *sekundära* uttryck utgör, om de till slut sanktioneras av Kyrkans hösta magisterium, dogmer.

Dogmats upphov

12. Så har vi anlänt till ett slags huvudprincip i modärnisternas lärosystem, nämligen dogmats ursprung och dogmats egen natur. Ty dogmats ursprung förlägger de till dessa ursprungliga enkla formler, vilka i ett visst avseende är nödvändiga för tron, ty uppenbarelsen, för att i verkligheten vara en sådan, kräver en tydlig medvetenhet om Gud i medvetandet. Likväl synes de göra gällande att själva dogmat rätteligen omfattas av de *sekundära* formlerna.

Dogmats natur

För att vidare förstå dess natur, måste man före allt annat utfinna, vilken relation som föreligger mellan de *religiösa formlerna* och den *religiösa känslan*. Men detta förstår den enkelt som håller före att *formler* av detta slag inte har något annat ändamål än att för den troende tillhandahålla ett sätt på vilket denne för sig själv kan ge ett skäl för sin tro. Därför utgör dessa mellanled mellan den troende och hans tro, men vad gäller tron är de inadekvata tecken för sitt objekt, populärt kallade *symboler*; vad den troende anbe-langar, är de rena *verktyg*.

Därav kan man endast utan grund sluta sig till att dessa innehåller sanningen i absolut mening, ty såsom *symboler* är de bilder av sanningen och bör därför anpassas till den religiösa känslan, såtillvida som denna hänför sig till människan; som *verktyg* är de sanningens fortskaffningsmedel och bör därför å andra sidan anpassas till människan, så som hon förhåller sig till den religiösa känslan. Men objektet för den *religiösa känslan*, som något som innesluts i det absoluta, har oändligt många aspekter, av vilka än den ena, än den andra kan framträda. På samma sätt kan människan som tror utnyttja än de ena, än de andra omständigheterna. Alltså är det tillbörligt att också de formler som vi kallar dogmat är underkastade samma växlingar och därför utsatta för förändring. Men så är vägen beredd för dogmats inre *evolution*. Förvisso en oändlig anhopning sofismer, vilken förstör och tillintetgör all religion!

Dogmats utveckling

13. Att dogmat likväl inte bara kan, utan bör utvecklas och förändras det hävdar modärnisterna själva ursinnigt och det följer tydligt av deras läromeningar.

Ty bland lärans huvudprinciper håller de detta, som de härleder ur den *vitala immanensens* princip: de *religiösa formelnerna*, för att de skall vara verkligt *religiösa* och inte blott intellektuella kommentarer, bör vara vitala och genom *den religiösa känslan* leva livet självt. Detta bör inte förstås så som om dessa formler, i synnerhet om de blott är bildliga, uppfunnits för själva den religiösa känslan, ty intet alls betyder deras ursprung eller ens deras kvantitet eller kvalitet, utan att de sedan de vid behov genomgått en viss anpassning *vitalt* förenar sig med *den religiösa känslan*. Det är nämligen, för att vi må uttrycka det med andra ord, nödvändigt att den primitiva formeln accepteras av hjärtat och sanktioneras av detta; likaledes under hjärtats ledning må ett arbete föranstaltas genom vilket *sekundära formler* alstras. Härav kommer det sig att dessa formler, för att vara vitala, bör vara och förbli anpassade till tron i lika mån som till den troende. Därför, om av någon orsak en sådan anpassning upphör, förlorar dessa sina ursprungliga betydelser och behöver förändras.

Då vidare dessa dogmatiska formlers makt och öde är ostadigt, är det inte ägnat att förvåna att dessa är föremål för gyckel och vanvördnad bland modärnisterna, som å andra sidan inte talar om och lovprisar något annat än den religiösa känslan och det religiösa livet. Därför häcklar de med stor djärvhet Kyrkan som om Hon hade råkat in på en irrväg, eftersom hon knappast skiljer den religiösa och moraliska betydelsen från formlernas yttre mening och Hon, medan hon med fåfång möda och högst hårdnackat håller fast vid betydelselösa formler, låter religionen själv förvittra.

Blinda och tillika ledare av blindas, uppblåsta genom vetenskapens högmögiga namn är de så till den grad förryckta att de förvänder sanningens eviga begrepp och religionens verkliga betydelse, sedan de bringat å bane ett nytt system, i vilket, av en omätlig och vanvettig längtan efter nymodigheter, sanningen icke sökes, där den säkert föreligger, och, sedan de heliga och apostoliska traditionerna åsidosatts, främmande, tomma, fåfänga och osäkra och av Kyrkan ej godkända läror anammats, genom vilka högeligen inbilska människor felaktigt anser sanningen själv understödjas och upprätthållas.¹¹

Modärnisten som troende

14. Och så långt har det, vördnadsvärda bröder, handlat om modärnisten som filosof. Om nu någon, i det att han fortskrider till honom som troende, vill veta hur den troende särskiljs från filosofen bland modärnisterna, är det nödvändigt att beakta detta, att om än filosofen medger det gudomligas *realitet* som objekt för tron, återfinns denna *realitet* av honom ingen annanstans än i den troendes själ, så att den är objekt för känslan och bejakelsen och därför inte överskrider fenomenens krets: Huruvida denna i sig existerar bortom känslan och bejakelsen av detta slag, förbigår och negligerar filosofen. Tvärtom är det för den modärnistiskt troende klart och säkert att det gudomligas *realitet* i själva verket existerar i sig och inte är helt och hållet avhängigt av den troende. Om du frågar på vad denna den troendes förvissning stöder sig, svarar de: I varje människas privata *erfarenhet*. Genom detta påstående förfaller de, fastän de förvisso är oense med rationalisterna, likväl till protestanternas och pseudomystikernas mening. Ty de ut-

¹¹ Gregorius XVI, encyklikan *Singulari Nos*, 25 juni 1834

lägger saken sålunda: I den *religiösa känslan* måste man förstå en hjärtats intuition, med vars hjälp människan, utan någon förmedling, når fram till Guds egen *realitet* och förvärvar en sådan övertygelse om Guds existens och om Guds verkande såväl inom som utom människan, så att den vida överträffar all övertygelse, som kan sökas från vetenskapen. De förutsätter alltså en verklig erfarenhet och en som överträffar varje rationell erfarenhet. Om någon, såsom rationalisterna, förnekar denna, hävdar de att detta kommer sig därav att denne inte vill försätta sig själv i det moraliska tillstånd, som krävs för att erfarenheten skall uppstå. När vidare någon erhållit denna *erfarenhet*, gör den honom till en med rätta och i sanning troende.

Förstörandet av den enda sanna religionen

Huru fjärran är vi här inte från de katolska lärorna! Påfund av detta slag har vi redan sett förkastade av Vatikankonciliet. På vad sätt, då dessa läror väl en gång anammats jämte de övriga irrläror som nu nämnts, vägen står öppen till ateismen, skall vi förklara nedan. Nu genast torde det vara gagneligt att notera, att, som en följd av denna lära om *erfarenheten*, om den kombineras med en annan om symbolismen, vilken religion som helst, hedningarnas ingalunda undantagen, måste betraktas såsom sann. Varför skulle i själva verket erfarenheter av detta slag inte förekomma i vilken religion som helst? Men att de har förekommit är det mer än en som hävdar. Med vad rätt förnekar modärnisterna den erfarenhets sanning som turken förfäktar och gör anspråk på sanna erfarenheter för katolikerna endast? Och detta förnekar i själva verket inte modärnisterna, nej, fastmer, hävdar de, somliga i lönnedom, andra öppet, alla religioner vara sanna. Att de inte kan tänka på annat sätt är uppenbart. Ty på vilken grundval skulle, givet deras principer, falskhet kunna tillskrivas någon religion alls? Helt visst antingen genom den *religiösa känslans* falskhet eller eftersom den av intellektet framlagda formeln var felaktigt uttryckt. Och dock är *den religiösa känslan* alltid en och densamma, om än kanske ibland mindre fullkomlig, men för att intellektets formel skall vara sann, räcker det att den motsvarar den religiösa känslan och den troende människan, vadhelst som skulle kunna motsvara dennes snilles skarpsinne. I konflikten mellan de olika religionerna kan modärnisterna på sin höjd möjligen hävda en sak, att den katolska religio-

nen, såsom mera levande, äger mer av sanningen och likaledes att den är mer värdig namnet kristen i den mån den fullkomligare motsvarar kristendomens begynnelse.

Att alla dessa konsekvenser följer ur de givna premisserna, torde inte för någon låta orimligt. Detta är i högsta grad förvånansvärt att det gives katolska män och präster, som fastän de, som vi helst skulle vilja tro, förskräcks av fantasifoster av detta slag, handlar som om de gäve dem sitt fullständiga gillande. De utströr nämligen sådant lov över dessa irrläroras företrädare och består dem offentligen med sådana hedersbevisningar att var och en med lätthet låter sig övertalas att de inte hedrar personerna, som måhända icke är helt utan en viss betydelse, utan snarare irrlärororna, som dessa öppet förespråkar och med all kraft strävar att utsprida bland folk i gemen.

Religiös erfarenhet och tradition

15. En annan sak finns för övrigt i denna läras huvudpunkt, som är helt och hållet i harnesk mot den katolska sanningen. Ty denna lära om *erfarenheten* tillämpas också på *traditionen*, som Kyrkan allt hitintills upprätthållit, och förstör denna i grunden. Ja, modärnisterna förstår traditionen så som vore den ett deltagande tillsammans med andra i en viss *ursprunglig erfarenhet* genom predikan, med hjälp en intellektuell formel. Denna formel tillskriver de, förutom, som de säger, *representerande* betydelse, en viss *suggestiv kraft*, dels i den som tror, till att väcka den måhända avdomnade *religiösa känslan* och till att förnya den en gång upplevda *erfarenheten*, dels i dessa som ännu icke tror, till att för första gången alstra *den religiösa känslan* och frambringa *erfarenheten*. Så sprids den religiösa erfarenheten vitt bland folken, och inte blott till dessa som nu är genom predikan, utan även till de efterkommande, såväl genom böcker som genom ordens utbredning från den ena till den andra.

Detta delgivande av erfarenheten slår understundom rot och frodas, men ibland åldras det genast och dör. Att frodas är för modärnisterna ett sanningskriterium, ty för dem är sanningen och livet samma sak, varav det åter är möjligt att sluta sig till att alla religioner, som existerar är sanna, ty annars skulle de icke leva.

Tro och vetenskap

16. Då saken vidare, vördnadsvärda bröder, bragts så här långt har vi tillräckligt och övernog för att rätt förstå, vilken ordning modärnisterna uppställer mellan tron och vetenskapen och även med vilket vetenskapens namn historien betecknas bland dem.

Och för det första måste man hålla före att objektmaterien för det ena är helt och hållet extern och skild från objektmaterien för det andra. Ty tron hänför sig enkom till detta som vetenskapen förklarar vara för sig ovetbart. Härav den olikartade uppgiften för vardera: Vetenskapen inskränker sig till fenomenen, varest det inte finns någon plats för tron; tron å andra sidan inskränker sig till det gudomliga, vilket är fullständigt okänt för vetenskapen. Därav följer just att det inte kan finnas någon motsättning mellan tro och vetenskap, ty om var och en håller sig till sin plats, kan de aldrig sammanstöta och därför inte heller motsäga varandra. Om någon mot detta invänder att i tingens synliga natur finns vissa saker som även hänför sig tron som Kristi mänskliga natur, förnekar de detta. Ty om än dessa räknas till fenomenen, avförs de, i den mån som de bibringas genom trons liv och som ovan nämnts förklaras och förvrängs av tron, likväl från den sinnliga världen och förvandlas till materia för religionen. Därför om någon vidare frågar huruvida Kristus utförde verkliga mirakler och verkligen förutsåg framtiden, huruvida han uppstod från de döda och uppsteg till himmelen, svarar den agnostiska vetenskapen nej, men tron ja; likväl råder för den skull ingen strid mellan de bägge. Ty den ena säger nej, som en filosof som talar till filosofer, i det att den endast betraktar Kristus som en *historisk realitet*, medan den andra säger ja som en troende som talar med troende, betraktande Kristi liv som det *återlevs* av tron och i tron.

Tron underordnad vetenskapen

17. Likväl misstar den sig fullständigt som härav tror sig kunna hålla före att tron och vetenskapen på intet vis är underordnade varandra. Visserligen menar han detta med rätta och sanningsenligt om vetenskapen, men anorledes förhåller det sig med tron, som icke blott av en, utan av en trefaldig orsak måste sägas vara underordnad vetenskapen. För det första bör

man notera att i vilket religiöst faktum som helst överskrider, sedan *den gudomliga verkligheten* och den erfarenhet av denna som den som tror har därav eliminerats, allt annat, men i synnerhet *de religiösa formlerna*, minst av allt fenomenens sfär och faller därför under vetenskapen. Under alla omständigheter må det stå den troende fritt att fly världen, om han vill; så länge som han dväljes i världen, skall han likafullt aldrig, om han vill eller ej, undfly vetenskapens och historiens lagar, blick och domar.

För övrigt, fastän det sägs att Gud är objekt för tron blott, må detta endast medges om den gudomliga *verkligheten*, men likväl inte om Guds *idé*. Denna är ju underkastad vetenskapen, denna som, medan den filosofiskt hänförs till, som de påstår, den logiska ordningen, berör vadhelst som är absolut och ideellt. Därför har filosofien eller vetenskapen rätt att bygga upp kunskap om gudsiden och att modifiera denna under dess evolution och, om något främmande element tränger sig in i den, korrigera detta. Härav följer modärnisternas maxim, att den religiösa evolutionen bör samordnas med den moraliska och intellektuella, närmare bestämt underordnas dessa, såsom någon lärt som de följer som en läromästare.

Därtill kommer i synnerhet att människan inte uthärdar en dualism i sig själv, varför ett slags inre nödvändighet manar den troende att så förena tron med vetenskapen att den inte avviker från den allmänna idé som vetenskapen framlägger om universum i dess helhet. Så följer det alltså att vetenskapen är helt och hållet oberoende av tron, tron tvärtom, fastän den sägs vara fristående från vetenskapen, underkastad denna.

Allt detta, vördnadsvärda bröder, är helt enkelt motsatt det som vår föregångare Pius IX lärde: *I de ting som hänför sig till religionen är det filosofiens sak icke att härska, utan att tjäna, icke att föreskriva vad man bör tro, utan att med förståndig foglighet omfatta detta, icke att underkaäta Guds mysteriers djup granskning, utan att fromt och ödmjukt visa dem vördnad.*¹² Modärnisterna vänder upp och ned på denna uppgift. På dem kan därför tillämpas det som Gregorius IX, likaledes vår föregångare, skrev om vissa av sin tids

¹² *Brev. ad Ep. Wratislav.*, 15 juni 1857.

teologer: *Vissa hos eder, uppblåsta som en lädersäck av fåfångans ande, har av världsligt nyhetsmakeri fullt upp med att flytta de av fäderna fastställda gränsposterna, ... vrängande den Heliga Skrifts innebörd efter rationalisternas filosofilära till prål med sin vetenskap, icke till något slags förkovran för åhörarna... Själva gör de, förledda av allehanda främmande läror huvudet till svans och tvingar drottningen att tjäna tjänsteflickan.*¹³

Modärnisternas metoder

18. Detta kommer förvisso att ligga i öppen dag för var och en som betraktar på vad sätt de agerar, i hög grad i samklang med vad de lär. Ty mycket synes motstridigt skrivet eller sagt av dem, så att man gärna anser dem för tvehågsna och osäkra. Men detta sker med vett och vilja i enlighet nämligen med den åsikt de har om tron och vetenskapens ömsesidiga boskillnad. Härav kommer det sig att vi i deras böcker stöter på somligt som en katolik helt och hållet godkänner, somligt, när man vänt blad, som du skulle förmoda att en rationalist sagt. Därför, när de skriver historia, lägger de aldrig in någon referens till Kristi gudomlighet, men för predikan i tempen bekänner de denna tydligt. Likaledes, när de skriver historia, citerar de aldrig kyrkomötena eller kyrkofäderna, men i katekesundervisningen åberopar de sig på både de ena och de andra med vördnad. Därför särskiljer de även den teologiska och pastorala exegesen från den vetenskapliga och historiska. På liknande sätt, enligt principen att vetenskapen på intet sätt är avhängig av tron, visar de när de uttalar sig om filosofi, historia och kritik, i det att de inte skyr att följa i Luthers spår,¹⁴ på alla möjliga sätt förakt för katolikernas, de heliga kyrkofädernas, de ekumeniska kyrkomötenas och det kyrkliga magisteriets läror; om de klandras härför, klagar de högljutt över att friheten berövas dem. Eftersom de håller före att tron måste underkastas vetenskapen, klandrar de överallt och öppet Kyrkan för att envist vägra underkasta sina dogmer filosofiens meningar och anpassa dem därtill, men

¹³ *Ep. ad Magistros theol. paris.*, 7 juli 1223.

¹⁴ Prop. 29 damn. a Leone X. Bull. *Exsurge Domine*, 16 maj 1520. *En väg har banats för oss att göra kyrkomötenas auktoritet krafölös, att fritt motsäga deras beslut, att sätta sig till doms över deras dekret och att trosvisst bekänna vadhelst som synes sant, vare sig det gillats eller förkastats av något kyrkomöte.*

själva menar de sig, sedan den gamla teologien för detta ändamål eliminerats, införa en ny teologi, som understödjer filosofernas vanvettigheter.

Modärnisten som teolog

19. Här banas det nu, vördnadsvärda bröder, en väg till att betrakta modärnisterna på den teologiska skådebanan. Det är en besvärlig uppgift, men en som kan utföras med få ord.

Det handlar tvivelsutan om att förena tron med vetenskapen, och det på intet annat sätt än med den ena underordnad den andra. I denna genre utnyttjar den modärnistische teologen samma principer som vi sett komma till användning av filosofen, och anpassar dessa till den troende, nämligen *immanensens* och *symbolismens* principer. Men så utför han saken med stor lätthet: Det lärs av filosofen *att trons princip är immanent*, av den troende tilläggs *att denna princip är Gud*: Alltså drar han själv slutsatsen: *Gud är alltså immanent i människan*. Härav följer *den teologiska immanensen*. Åter är det för filosofen säkert *att representationerna av trons objekt är blott symboliska*, likaledes är det säkert för den troende *att trons objekt är Gud i honom själv*: Teologen drar alltså slutsatsen *att den gudomliga verklighetens representationer är symboliska*. Härav följer *den teologiska symbolismen*. Förvisso gigantiska irrläror! Hur elakartade båda av dem är står klart om man betraktar konsekvenserna.

Ty, för att vi omedelbart må tala om *symbolismen*, då symboler är sådana med avseende på objektet, men med avseende på den troende är instrument, bör för det första, påstår de, den troende akta sig för att alldeles för mycket hänga upp sig på själva formeln som den är som formel, utan bör använda den endast för att gå grepp om den absoluta sanning, som formeln avslöjar, samtidigt som den döljer den och strävar att uttrycka den utan att någonsin nå dit hän. De tillägger för övrigt att formler av detta slag är att använda av den troende i den mån de gagnar honom själv, ty de är givna till bekvämlighet, inte till hinder, i synnerhet genom den oförbehållsamma högaktning som, av social respekt, tillkommer formler, som det officiella magisteriet bedömt lämpliga för att uttrycka det gemensamma medvetandet, nämligen så länge som samma magisterium inte säger något annat.

Men vad modärnisterna i själva verket anser om *immanensen*, är svårt att påvisa, ty allas åsikt är inte densamma. Det finns de som förlägger den i det att Gud som handlande är innerligt närvarande i människan, mer än människan själv är i sig själv, vilket, om det förstås rätt, inte kan tadlas. Andra förlägger den däri att Guds handlande är ett med naturens handlande som de första orsakerna med de sekundära orsakerna, vilket i själva verket förstör den övernaturliga ordningen. Andra åter förklarar det så att de skapar en misstanke om en panteistisk innebörd, men detta är mer i överensstämmelse med deras övriga läror.

Den gudomliga permanensens princip

20. Till denna utsaga om *immanensen* kommer en annan, som vi kan kalla den från *den gudomliga permanensen*, vilka två skiljer sig från varandra på ungefär det sätt som den privata *erfarenheten* från den *erfarenhet* som överförs genom traditionen. Ett exempel klargör saken, och det må härledas från Kyrkan och sakramenten. Att Kyrkan och sakramenten inrättats av Kristus själv, hävdar de, är minst av allt något värt tilltro. Detta stadgar agnosticismen, som icke ser något förutom människan i Kristus, vars religiösa medvetande liksom övriga människors formats stegvis. Detta stadgar immanensens lag, som förkastar vad de kallar externa *applikationer*. Det stadgar vidare evolutionens lag, som liksom groddar som utvecklas kräver tid och en viss serie av på varandra följande omständigheter. Det stadgar slutligen historien, som visar att i själva verket ett sådant sakens förlopp har ägt rum. Men likafullt bör man hålla fast vid att Kyrkan och sakramenten *indirekt* inrättats av Kristus. Men hur? De hävdar att alla kristna medvetanden på något sätt är inkluderade i Kristi medvetande, som plantan i fröet. Men eftersom groddarna lever fröets liv, bör man säga att alla kristna lever Kristi liv. Men Kristi liv är enligt tron gudomligt: Alltså är också de kristnas liv det. Om alltså detta liv under tidsepokenas lopp gav impulsen till Kyrkans och sakramentens begynnelse, säges med rätta en begynnelse av detta slag vara från Kristus och gudomlig. Så drar de slutsatsen att också de heliga Skrifterna och dogmerna är helt och hållet gudomliga. Och härigenom når modärnisternas teologi sin fullkomning. I sanning ett litet bohag, men mer än nog för den som menar att vad helst vetenskapen lär måste villfaras.

Dess applikation på det övriga som vi talar om, kan var och en med lätthet se i de enskilda fallen.

Dogmat och sakramenten

21. Hittills har vi befattat oss med trons ursprung och natur. Men då trons grenar är många, i synnerhet Kyrkan, dogmerna, gudstjänsten, kulten och de böcker som vi kalla heliga, bör man undersöka även vad modärnisterna säger om dessa. Och för att vi må ta dogmat som begynnelse, har det redan ovan angetts vilken dess begynnelse och natur är. Detta uppstår av ett slags impuls eller nödvändighet, varigenom den troende i sina tankar bearbetar något så att såväl hans eget som andras medvetande upplyses dess mer. Detta arbete består i sin helhet däri att man utforskar och förfinar den primitiva mentala formeln, förvisso inte i sig själv genom ett logisk förklarande, utan allt efter omständigheterna eller *vitalt*, som de, föga begripligt, säger. Därav kommer det sig att kring denna, såsom vi nu gett en vink om, så småningom uppstår *sekundära* formler, vilka därefter, sedan de, sammanfogade till en corpus eller till en lärobyggnad, sanktionerats av det officiella magisteriet, nämligen som en reaktion på det gemensamma medvetandet, kallas dogm. Från dessa måste man noga skilja teologernas studier, vilka för övrigt, ehuru de icke lever dogmats liv, likväl inte är helt och hållet onyttiga, då de tjänar till att såväl förena religionen med vetenskapen och eliminera motsättningar mellan dessa som att belysa och skydda religionen själv utifrån; kanske de även är till nytta genom att preparera materien för någon framtida dogm.

Om gudstjänsten skulle det inte finnas anledning att tala mångordigt, om det inte vore för att under denna rubrik faller sakramenten, om vilka modärnisternas förvillelser är mycket stora. De uppger att kulten uppstår genom en dubbel impuls eller nödvändighet, ty allt i deras system hävdas, som vi har sett, uppstå av inre impulser eller nödvändigheter. Den ena avser att till religionen ge något sensibelt, den andra att ge uttryck för denna, vilket ingalunda kan ske utan någon sensibel form och konsakrerande handlingar, vilka vi kallar sakrament. Sakramenten är för modärnisterna blotta symboler eller tecken, fastän icke i avsaknad kraft. För att förklara

denna kraft, nyttjar de exemplet med vissa uttryck, som populärt sägs ha gjort lycka, eftersom de ger kraft till att propagera vissa idéer, som är slående och gör maximalt intryck på själarna. Som dessa uttryck är avpassade för idéerna, så är sakramenten för den religiösa känslan, därutöver ingenting. De hade förvisso uttryckt sig klarare, om de hävdade att sakramenten endast inrättats för att ge näring åt tron: *Om någon säger att sakramenten inrättats endast för att ge näring åt tron, vare han anatema.*¹⁵

Den heliga Skrift

22. Frågan om de heliga skrifternas natur och ursprung har vi redan berört något. Dessa kan man, enligt modärnisternas förordnande, definiera som en samling av *erfarenheter*, inte som händelser och en överallt, utan extraordinära och märkliga, som förekommer i vilken religion som helst.

Så kort och gott lär modärnisterna om våra böcker i såväl Gamla som Nya Testamentet. Till stöd för sina åsikter noterar de likväl ytterst slugt att fastän erfarenheten avser den nuvarande tiden, kan den likväl på samma sätt uppta element av det förgångna och av framtiden, i den mån nämligen som den som tror genom minnet återupplever det förflutna som om det vore nuvarande eller framtiden genom förutseende. Men detta förklarar hur även historiska och apokalyptiska skrifter kan räknas bland de heliga skrifterna.

Så alltså talar Gud förvisso i dessa böcker genom den troende, men som modärnisternas teologi förebär endast genom *immanens* och *vital permanentens*.

Vi frågar oss, var som då gäller för inspirationen? Denna, svarar de, skiljer sig ingalunda, utom möjligen genom sin häftighet, från den inspiration, med vilken en troende drivs till att avslöja sin tro i ord eller skrift. Något liknande har vi i den poetiska inspirationen, varför någon sagt: Gud finns i oss, vi försätts i lågor då han rör oss. På detta sätt bör Gud sägas vara upphovet till de heliga böckernas inspiration. Om denna inspiration tillägger

¹⁵ Sess. VII, *de Sacramentis in genere*, can. 5.

för övrigt modärnisterna att alls inget finns i dem som saknar denna. När de hävdar detta, skulle man kanske kunna tro dem vara mer ortodoxa än andra som nyligen inskränkt inspirationen, som t.ex. när de inför s.k. *tyssta citat*. Men detta gör de bara i ord och hycklande. Ty om vi bedömer Bibeln efter agnosticisms läror, som ett mänskligt verk, skrivet av människor för människor, ehuru teologen ges rätt att kalla den gudomlig genom *immansens*, hur skulle då inspirationen kunna inskränkas ytterligare? I alla fall erkänner modärnisterna en generell inspiration av de heliga skrifterna, likväl medger de ingen sådan i katolsk bemärkelse.

Kyrkan

23. Ett vidare fält för kommentarer erbjuder det som modärnisternas skola fantiserar ihop om Kyrkan.

De antar till att börja med att Hon uppstår ur ett dubbelt behov, det ena i den troende, i synnerhet i den som fått del av en primitiv och ovanlig erfarenhet, att på vad sätt det vara må dela med sig av sin tro med andra, det andra, sedan en gemensam tro nått ut ibland många, i *gemenskapen*, till att sammansvetsa den till en kommunitet och för att skydda, föröka och sprida det gemensamma goda. Vad är alltså Kyrkan? Den är en avkomma av ett kollektivt medvetande eller en förening av enskilda medvetanden, som genom den vitala permanensen är avhängiga av någon första troende, nämligen, för katoliker, Kristus.

Vidare behöver varje kommunitet en styrande auktoritet, vars uppgift är att leda alla de förenade mot ett gemensamt mål och att klokt skydda organismens beståndsdelar, vilka i en religiös förening utgörs av lära och kult. Härav kommer sig den trefaldiga auktoriteten i den katolska Kyrkan, den disciplinära, den dogmatiska och den liturgiska.

Nu måste man sluta sig till denna auktoritets natur från dess ursprung, men från dess natur står orsaken till dess rättigheter och plikter att finna. Under tidigare epoker var det en allmän missuppfattning att auktoriteten kom till Kyrkan utifrån, nämligen omedelbart från Gud, varför den hölls för välförtjänt *autokratisk*, men detta har nu blivit föråldrat. På samma sätt

som Kyrkan sägs ha emanerat ur ett kollektiv av medvetanden, så emanerar likaledes auktoriteten vitalt ur Kyrkan själv. Auktoriteten, liksom Kyrkan, uppstår alltså ur det religiösa medvetandet, och är därför underordnat detta; om den försmår denna underordning, övergår den i tyranni. Vidare lever vi nu i denna tid, då känslan av frihet vuxit upp till sitt högsta krön. I den civila statsordningen har det allmänna medvetandet introducerat folkstyret. Men medvetandet i människan är liksom också livet ett enda. Om man alltså inte vill egga till och underblåsa inbördeskrig i människornas medvetanden, är det en plikt för Kyrkans auktoritet att nyttja demokratiska former, detta så mycket mer eftersom om man inte gör så, hotar undergång. Ty den är från sina sinnen som tror att det någonsin kan komma en tillbakagång i vurmen för frihet, sådan som den nu florerar. Om den hålls tillbaka med våld och stängs inne, kommer den att bryta fram dess kraftigare, varvid Kyrkan och religionen kommer att gå under.

Över allt detta grubblar modärnisterna, som därför alla är sysselsatta med att finna vägar för att försona den kyrkliga auktoriteten med de troendes frihet.

Relation mellan kyrka och stat

24. Men Kyrkan har inte blott inom sitt husfolk väggar, genom vilka det är tillbörligt att vänskapligt hålla Henne samman; Hon har också väggar utåt. Ty Hon residerar inte i ensamt majestät i världen, utan i den finns även andra samfund, med vilka kontakter och förbindelser nödvändigtvis förekommer. Alltså måste man även fastställa vilka rättigheter och plikter gentemot civila samfund som Kyrkan har, och dessa får inte fastställas på annat sätt än utifrån Kyrkans egen natur, vilken naturligtvis modärnisterna har beskrivit för oss.

Men i detta utnyttjar de helt och hållet samma regler som ovan tillämpats för vetenskapen och tron. Där var det tal om *objekt*, här om *ändamål*. Såsom vi alltså såg tron och vetenskapen åtskiljda från varandra med avseende på *objektets område*, så är Stat och Kyrka åtskiljda på grund av de ändamål de eftersträvar, den ena ett timligt, den andra ett andligt. I en annan tid var det förvisso möjligt att underordna det timliga det andliga, det var möjligt

att föra diskussioner om *blandade* frågor, i vilka Kyrkan deltog som härskarinna och drottning, ty Kyrkan ansågs nämligen ha inrättats av Gud, utan mellanhand, liksom Han är den övernaturliga ordningens upphovsman, men nu avisas detta av filosofer och historiker. Staten måste alltså skiljas från Kyrkan liksom även katoliken från medborgaren. Därför har varje katolik, då han också är medborgare, rätten och plikten att eftersträva detta som han tror bidrar till statsnyttan under ignorerande av Kyrkans auktoritet, åsidosättande av Hennes önsknings, råd och bud, ja, under förakt för hennes tillrättavisningar. Att föreskriva medborgaren ett handlingsätt under vilken förevändning som helst är ett missbruk av den kyrkliga makten, värt att avvisa med all kraft.

Tvivalsutan, ärevärdiga bröder, är dessa läror, varur allt detta utströmmar, desamma som vår föregångare Pius VI högtidligt fördömde i den apostoliska konstitutionen *Auctorem fidei*.¹⁶

Kyrkans magisterium

25. För modärnisternas skola är det emellertid inte nog att Staten bör skiljas från Kyrkan. Såsom tron, när det gäller dess, som de säger, fenomenala element, bör underkastas vetenskapen, så bör Kyrkan i världsliga angelägenheter underordnas Staten. Detta deklarerar de visserligen kanske ännu inte öppet, likväl tvingas de att medge det genom logiken i deras resonemang. Ty under förutsättningen att Staten i världsliga angelägenheter ensam har makten, är det nödvändigt, att om det händer att en troende, icke nöjd med blott religionens inre akter, beger sig ut till de yttre akterna, såsom t.ex. administrerandet eller mottagandet av sakramenten, detta faller under Statens domvärjo. Vad händer då med den kyrkliga auktoriteten, då denna inte kan verkställas utom genom externa akter? Den blir helt och

¹⁶ Prop. 2. *Påståendet som fastslår att den makt som av Gud är given Kyrkan, för att Hon må förmedla den till sina berdar, som är Hennes tjänare för själarnas frälsning, är att förstå så att den kyrkliga ämbetsutövningens och styrelsens makt härleds från de troendes samfund till pastorena: heretiskt.* Prop 3. *Därtill det [påstående] som fastslår att den romerske påven är ämbetsöverbud är att förklara på så sätt att den romerske påven inte får från Kristus i den salige Petri person, utan från Kyrkan den ämbetsmakt genom vilken han såsom Petri efterföljare, Kristi sanna ställföreträdare och hela Kyrkans överhuvud styr över den universella Kyrkan: heretiskt.*

hållet underkastad Staten. Tvingade av denna konsekvens vill många av de liberala protestanterna avskaffa all yttre religiös kult, ja även varje religiös samfundsbildning, och strävar efter att införa en, som de säger, *individuell* religion.

Även om modärnisterna ännu inte öppet gått så långt, kräver de under tiden att Kyrkan frivilligt skall inrikta sig dit de strävar och anpassa sig till de civila formerna. Så långt om den disciplinära auktoriteten.

Ty det som de håller före om den doktrinära och dogmatiska makten är långt värre och fördärligare. Om Kyrkans magisterium förklarar de nämligen sålunda: Ett religiöst samfund kan ingalunda verkligen sammansmälta till ett, om inte samfundsmedlemmarnas medvetande är ett och den formel som de använder är en. Men denna dubbla enhet kräver en form av likasom gemensam tankeprocess, vars uppgift är att finna och fastslå en formel, vilken ganska korrekt motsvarar det gemensamma medvetandet; denna tankeprocess bör äga en tillräcklig auktoritet för att kunna ålägga gemenskapen den formel som den uppställer. Vidare förlägger modärnisterna det kyrkliga magisteriets begrepp till denna kombination eller likasom fusion av dels den tankeprocess varigenom en formel utväljs, dels den makt som föreskriver denna. Då likafullt magisteriet vid något tillfälle uppstår ur enskilda medvetanden och har som sitt mandat offentlig tjänst till samma medvetandens gagn, följer det med nödvändighet att denna är avhängig av samma medvetanden och därför måste anpassas till de populära formerna. Därför är det inte ett bruk, utan ett missbruk av den till gagn beviljade makten att förbjuda de enskilda människornas samveten att öppet och oförblommerat bekänna de impulser som de erfar och att klavbinda kritikens väg, som driver på dogmat framåt till nödvändiga utvecklingar.

Likaledes måste i själva användandet av denna makt metod och måttfullhet tillämpas. Att utan författarens kännedom granska och förbjuda en bok utan att medge förklaring eller diskussion är förvisso i det närmaste tyranni.

Därför är det här nödvändigt att hitta någon medelväg, så att auktoritetens och frihetens rättigheter förblir okränkta. Under tiden bör en katolik hand-

la så att han visserligen offentligen bekänner sig som helt observant gentemot auktoriteten, men likväl inte förmenar sig själv att följa sitt eget omdöme. Men i allmänhet föreskriver de sålunda om Kyrkan: Då den kyrkliga maktens ändamål endast gäller andliga ting, bör den yttre prakt avskaffas, med vilken Hon ganska magnifikt smyckar sig i åskådarnas ögon. I detta förbises detta att religionen, om den än avser själarna, likväl inte begränsas endast till själarna, och att den heder som ägnas makten återfaller på Kristus, dess Grundare.

Lärans utveckling

26. Vidare, för att vi må avsluta hela detta ämne om tron och dess olikartade avkomma, återstår, vördnadsvärda bröder, att vi till sist åhör modärnisternas läror om bäggederas utveckling.

Här är den allmänna principen: I en levande religion finns inget som inte är föränderligt och därför måste förändring ske. Härifrån går de vidare till detta, som i deras läror nästan är huvudsaken, nämligen evolutionen. Alltså bör dogmat, Kyrkan, liturgien, de böcker som vi vördar som heliga, ja, även själva tron, hållas för underkastade evolutionens lagar, om vi inte vill att allt detta skall bli som dött. Och inte kan detta synas underligt, om detta betraktas, som av modärnisterna lärs om vart och ett av dessa. Om vi antar evolutionens lag som en förutsättning, har vi evolutionens idé beskriven av modärnisterna själva. För det första vad beträffar tron: Trons ursprungliga form, hävdar de, var primitiv och gemensam för alla människor, såsom något som uppstått ur människornas själva natur och liv. Den vitala evolutionen gav upphov till framsteget, inte nämligen genom införandet av utifrån kommande former, utan genom den dag för dag ökande utbredningen av den religiösa känslan i medvetandet. På två sätt ägde själva framåtskridandet rum: För det första *negativt*, genom eliminerandet av varje yttre element, såsom t.ex. något som bibringas genom familj eller släkt, därnäst *positivt*, genom människans intellektuella eller moraliska förädlande, varur ett vidare och tydligare begrepp om det gudomliga och en mer förfinad *religiös känsla* utvecklats sig. Men för trons framåtskridande är samma orsaker att anföra som ovan anförts för att förklara dess uppkomst. Lika-

fullt bör man till dessa lägga vissa extraordinära personligheter (som vi kallar profeter, och av vilka alla Kristus är den allra främste), dels eftersom dessa i liv och ord uppenbarat något av en hemlighet, vilken tron tillskriver det gudomliga, dels eftersom de erfor nya och tidigare okända erfarenheter, motsvarande vars och ens tids religiösa behov.

Men dogmats framsteg uppstår i synnerhet därav, att hinder för tron måste övervinnas, att fiender måste besegras, att gensägelser måste vederläggas. Lägg härtill en slags evig impuls att mer genomtränga det som ingår i trons mysterier. Så har, för att förbigå övriga exempel, skett med Kristus, i vilken detta gudomliga något, som tron anade, så trevande och gradvis fördjupats, så att Han till sist hölls för Gud.

Till kultens utveckling bidrar i synnerhet nödvändigheten att anpassa sig till folkens seder och traditioner, desslikes att utnyttja vissa akters kraft, vilken de förvärvat genom sedvana. Likafullt härrör för Kyrkan orsaken till evolutionen därur att Hon behöver anpassa sig till de historiska omständigheterna och det civila styrets offentligt frambragta former.

Så lär de om de enskilda frågorna. Här vill vi, innan vi går vidare, att denna lära om *behov* och *brister* (på folkspråket kallar de dem ganska betecknande *dei bisogni*) nogsamt uppmärksammas, ty, vid sidan av allt som vi har betraktat, är den likasom basen och fundamentet för denna berömda metod, som de kallar den historiska.

Tradition och framsteg

27. I evolutionsläran såsom vi ännu alltjämt försöker fastställa den bör man för övrigt notera detta att, om än bristerna och behoven driver på evolutionen, evolutionen likväl, om den bestäms genom dessa enkom, frambringar förödelse snarare än framsteg genom att den lätt överskrider traditionens gränser och därför fjärras från sin ursprungliga vitala princip. Följande modärnisternas tankegång mer fullständigt härifrån torde vi kunna säga att evolutionen uppstår ur konflikten mellan två krafter, varav den ena eggas till framsteg, medan den andra håller tillbaka till bevarande.

Den konserverande kraften är stark i Kyrkan, och den ingår i traditionen. Men denna lyfter den religiösa auktoriteten fram och detta dels av egen rätt, ty det ligger i auktoritetens natur att skydda traditionen, dels i sak, ty auktoriteten, undandragen från livets växlingar som den är, eggas inte alls eller svårligen av de sporrar som driver på utvecklingen. Tvärtom ligger den kraft, som driver på utvecklingen och svarar mot inre behov, dold i och sätts i verket i lekmännens medvetanden, i synnerhet dessas vilka, som de säger, befattar sig med livet närmare och mer innerligt.

Månnro vi här, vördnadsvärda bröder, nu ser sticka fram huvudet denna i högsta grad fördärliga lära som smugglar in lekmän i Kyrkan som agenter för framåtskridandet.

Ur samspelet och förbundet mellan dessa bägge krafter, den konserverande och den som gynnar framsteget, d.v.s. mellan auktoriteten och lekmännens medvetanden, uppstår framsteg och mutationer. Ty lekmännens medvetanden, eller vissa av dem, påverkar det kollektiva medvetandet, men detta påverkar dem som innehar auktoriteten och tvingar dem att gå med på kapitulationer och att stå fast vid kapitulationen.

Det modärnistiska komplexet

Men härav är det lätt att förstå varför modärnisterna förundras så till den grad, när de vet sig klandras eller straffas. Vad som läggs dem till last, håller de för en plikt att fromt uppfylla. Samvetenas behov känner ingen bättre än de själva, eftersom de befattar sig närmare därmed än den kyrkliga auktoriteten. Alla dessa behov har de likasom samlat i sig, varför de överväldigas av plikten att tala och skriva offentligt. Auktoriteten må klandra dem, om den vill, men själva stödjer de sig på pliktmedvetandet, och deras innersta erfarenheter vet att de förtjänar icke tadel, utan beröm. Under alla förhållande är det inte fördolt för dem att framsteg ingalunda kan ske utan strider och strider inte utan offer: Alltså håller de sig själva för offer, liksom profeterna och Kristus. Därför ser de inte snett på den auktoritet som går hårt åt dem; de medger självmant att den utför sin uppgift. De klagar blott över att de i mycket ringa mån blir hörda, ty så fördröjs själarnas bana: Likväl kommer stunden för att bryta fördröjningarna, ty evolutionens lagar kan hållas till-

baka, men helt och hållet sönderbrytas kan de inte. På den inslagna vägen fortsätter de, ehuru vederlagda och fördömda, i det att de över sin otroliga fräckhet drar en slöja av låtsad foglighet. Visserligen låtsas de böja nackarna; likväl fortsätter de med hand och sinne dess djärvare vad de föresatt sig. Men så handlar de helt och hållet med vett och vilja och beräkning, dels eftersom de håller före att auktoriteten skall sporras, inte omkullkastas, dels då det är nödvändigt för dem att förbliva inom Kyrkans skrank för att de steg för steg skall kunna ändra det kollektiva medvetandet. Likväl, när de säger detta, märker de inte att de erkänner att det kollektiva medvetandet inte är ense med dem själva och att de därför utan rätt framställer sig själva som dess uttolkare.

Tidigare fördömanden av modärnismen

28. Så alltså, ärevärdiga bröder, får för de modärnistiska auktorerna och aktörerna intet stabilt, intet oföränderligt finnas i Kyrkan. I denna mening saknar de förvisso inte föregångare, nämligen dessa, om vilka redan vår föregångare Pius IX skrev: *Dessa den gudomliga uppenbarelsens fiender, som prisar det mänskliga framåtskridandet med de högsta lovord, vill med uppenbart dumdräslig och blasfemisk djärvhet införa detta i den katolska religionen, som om religionen självt inte vore Guds, utan människornas verk eller någon form av filosofiskt påfund, som kunde fullkomnas genom mänskliga metoder.*¹⁷ I synnerhet om uppenbarelsen och dogmat utgör modärnisternas läror ingen nyhet, utan detta är detsamma, som vi finner förkastat i Pius IX:s syllabus, sålunda formulerat: *Den gudomliga uppenbarelsen är ofullkomlig och därför underkastad beständigt och obegränsat framåtskridande, vilket motsvarar det mänskliga förnuftets framåtskridande.*¹⁸ Högtidligare fördöms de emellertid under Vatikankonciliet genom dessa ord: *Ty inte heller är trosläran, som Gud uppenbarar, framlagd som ett filosofiskt påfund till förbättring av mänskliga snillen, utan som en gudomlig skatt överlämnad till Kristi brud att troget bevara och ofelbart förkunna. Därför måste även denna betydelse av de heliga dogmerna för evigt bibehållas, som den Heliga Modern Kyrkan en*

¹⁷ Encycl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846.

¹⁸ *Syll. Prop.* 5.

*gång fastslagit, och aldrig må man avvika från denna betydelse under sken och namn av en fördjupad insikt.*¹⁹ Genom detta är förvisso utvecklingen av våra begrepp, även om tron, så fjärran från att hindras att den fastmer gagnas och påskyndas. Därför fortsätter samma Vatikanconcilium: *Alltså växer och förkovras storsligen och kraftigt under tidsepokenas och sekelernas förlopp såväl de enskilda som allas, såväl den enskilda människans som hela Kyrkans insikt, vetande och vishet, men endast i sitt slag, nämligen i samma dogm, i samma betydelse och samma mening.*²⁰

Vidare granskning av modärnismen

29. Men sedan vi bland modärnismens anhang betraktat filosofen, den troende och teologen, återstår nu att på samma sätt granska historikern, kritiker, apologeten och reformatorn.

Modärnisten som historiker

30. Vissa av modärnisterna, som hänger sig åt att skriva historiska verk, synes synnerligen angelägna om att inte tros vara filosofer; ja, de förklarar t.o.m. att de är fullständigt okunniga i filosofien. Detta är i högsta grad förslaget, nämligen för att inte någon skall anse, att de smittats av filosofiens fördomsfulla åsikter och därför inte är som, de säger, helt och hållet *objektiva*. Sanningen är likväl, att deras historia eller kritik talar pur filosofi, och de slutsatser som dras av dem, sluter de sig till utifrån sina filosofiska principer genom ett regelrätt resonemang, vilket förvisso med lätthet blir klart för betraktaren. Denna sorts historikers eller kritikeres tre främsta regler är, som sagt, dessa samma principer, som vi ovan anfört från deras filosofiska skrifter, nämligen *agnosticismen*, teoremet om tingens *förklaring (transfiguratio)* genom tron och likaledes ett annat som lämpligen kan kallas det om *förvrängningen (defiguratio)*. Låt oss notera konsekvenserna av de enskilda principerna.

¹⁹ Const. *Dei Filius*, cap. IV.

²⁰ Loc. cit.

Av *agnosticismen* följer att historien, liksom vetenskapen, endast handlar om fenomenen. Alltså måste såväl Gud som varje gudomlig intervention i mänskliga angelägenheter hänföras till tron, såsom relevant endast för denna. Därför, om det förekommer något som består av två element, ett gudomligt och ett mänskligt, av vilket slag Kristus, Kyrkan, sakramenten och många andra företeelser av detta slag är, måste de uppdelas och särskiljas på så sätt att det som är mänskligt tilldelas historien, det som är gudomligt tron. Därav följer den bland modärnisterna gängse distinktionen mellan den historiske Kristus och trons Kristus, historiens Kyrka och trons Kyrka, historiens sakrament och trons sakrament och annat liknande allestädes.

Därnäst ser vi att själva detta historiska element, som vi ser historiken lägga beslag på för sig själv, sådant som det framträder i urkunderna, måste sägas av tron ha upphöjts över de historiska villkoren genom *förklaring*. Tillägg gjorda av tron bör man på nytt utskilja och förvisa till tron och trons historia, som, när det gäller Kristus, vadhelst som går utöver människans villkor, vare sig de naturliga, såtillvida som de uppenbaras av psykologien, eller de sammansatta av platsen och tiden där Han levde.

För övrigt, i enlighet med den tredje principen, urskiljer de liksom genom ett såll även omständigheter, som inte överskrider historiens krets, och eliminerar och förvisar desslikes till tron alla sådana som enligt deras bedömning inte ingår i, som de säger, händelserna logik eller inte torde vara i överensstämmelse med personligheterna. Så vill de inte låta Kristus ha sagt detta som synes överskrida den vanlige åhörarens fattningsgåvor. Härav kommer sig att de från det *reala* av Hans historia stryker och åt tron överlämnar alla liknelser, som förekommer i Hans tal. Måhända skulle vi fråga i enlighet med vilken princip dessa skiljs ut? Enligt människans skaplynne, enligt de villkor som råder i samhället, enligt bildningsnivån, enligt ett visst faktums komplex av omständigheter, med ett ord, om vi känner dem rätt, enligt en norm, som i slutändan övergår i det rent subjektiva. De anstränger sig nämligen själva för att bemäktiga sig och likasom kommendera Kristi person, men vadhelst de själva under liknande omständigheter skulle ha gjort, allt detta överför de på Kristus.

Så alltså, för att vi må avsluta, hävdar de *a priori* och i enlighet med vissa filosofiska principer, som de visserligen omfattar, men försöker att de inte känner till, att i, som de säger, den *reala* historien är Kristus inte Gud och har inte gjort något gudomligt, men som människa har han endast gjort och sagt det som de, under hänvisande till hans tid, ger honom rätt att göra eller säga.

Modärnisten som kritiker

31. Men som historien erhåller sina slutsatser från filosofien, så erhåller kritiken sina från historien. Ty kritikern, i det att han följer de uppgifter som ådagalagts av historiken, delar upp urkunderna i två delar: Vad helst som återstår efter den ovannämnda trefaldiga trunkeringen, för han till den *reala* historien, det övriga för han bort till trons historia eller den *interna* historien. Ty dessa bägge former av historia skiljer han noga på, och trons historia, något som vi särskilt vill ge akt på, ställer han i motsats till den *reala* historien, såsom reell. Därför, som vi redan påpekat, finns två Kristus, den ene reell, den andre en som aldrig funnits i verkligheten och som är relevant för tron, den förre en som levde i en viss tid och på en viss plats, den senare en som endast återfinns i trons fromma betraktelser, av det slag som exempelvis den Kristus är som Johannes' evangelium framställer, vilket under alla omständigheter, påstår de, är en betraktelse.

Modärnistens kritiska principer

32. Förvisso slutar filosofiens dominans över historien inte härigenom. Men sedan urkunderna, som sagt, fördelats på två kategorier, infinner sig åter filosofen med sin lära om *den vitala immanensen* och förkunnar att allt som inträffat under Kyrkans historia måste förklaras genom *vital emanation*. I alla fall är orsaken eller villkoret för varje vital emanation att förlägga till något behov eller någon brist: Alltså måste också ett faktum uppstå efter behovet och det är historiskt efter detta.

Vad gör då historikern? Sedan han åter noga granskat urkunderna, såväl de som ingår i de heliga skrifterna som de som hämtas från annat håll, konstruerar han från dessa ett index över de enskilda behoven, både de som

gäller dogmat och liturgien och annat, som har en plats i Kyrkan, det ena från det andra. Det index som konstruerats överlämnar han till kritikern. Men denne lägger sin hand på de urkunder som förts till trons historia och dessa fördelar han på de olika epokerna så att de enskilda motsvarar det givna indexet, alltid ihågkommande denna regel att ett faktum föregås av ett behov och en skildring av ett faktum. Visserligen kan det någon gång ske att vissa av Bibelns delar, som t.ex. epistlarna, utgör själva det faktum, som skapats av behovet. Fastän det likväl är så, är regeln att en viss urkunds ålder inte kan bestämmas på annat sätt än ur ett visst behovs ålder i Kyrkan. För övrigt bör man skilja mellan ett visst faktums begynnelse och samma faktums utveckling, ty det som uppstått en viss dag, växer inte till utom under tidens förlopp. På grund av denna orsak bör kritikern åter dela upp de redan på de olika epokerna fördelade urkunderna i två delar genom att skilja på det som rör ursprunget för en sak och det som rör dess utveckling och sedan ordna dessa efter tidsåldrarna.

Modärnistisk förvirring

33. Sedan blir det åter tillfälle för filosofen, som förelägger historikern att bedriva sina studier så som evolutionens påbud och lagar föreskriver, att historikern för detta åter noga granskar urkunderna och nyfiket forskar i de omständigheter och villkor, som Kyrkan under de enskilda epokerna åtnjutit, i Dess konserverande kraft, i de såväl interna som externa behov som drivit på framåtskridandet, i de hinder som stått i vägen, med ett ord, i vadhelst som bidrar till att fastställa på vad sätt evolutionens lagar följts. Därefter skall han likväl beskriva utvecklingens historia i likasom stora drag. Kritikern kommer till hjälp och passar in de återstående urkunderna. Handen sätts till pennan: historien är fullbordad!

Vem, frågar vi, skall denna historia tillskrivas? Historikern eller kritikern? Förvisso ingendera, utan filosofen! Hela saken styrs där av *apriorism*, och det av en apriorism som flödar över av heresier: *Fåfängliggjordes i sina tankar... Medan de påstådo sig vara visa blefvo de dårar.*²¹ Men likafullt framkallar de harm, när de anklagar Kyrkan för att så bringa i oordning och anpas-

²¹ Rom 1:21-22.

sa urkunderna så att de talar till Hennes gagn. Tvivelsutan tillvitar de Kyrkan vad de i sitt samvete känner att de öppet klandras för.

Modärnisternas behandling av Bibeln

34. Vidare följer av sig själv ur detta uppdelande och fördelande av urkunderna på epoker, att de heliga skrifterna inte kan tillskrivas dem med vars namn de i verkligheten är försedda. Av detta skäl tvekar inte modärnisterna att allestädes deklarerar, att dessa samma böcker och i synnerhet pentateuken och de tre första evangelierna vuxit fram stegvis ur någon kort rudimentär berättelse genom tillägg, nämligen genom interpolationer som fungerar som teologiska eller allegoriska interpretationer eller även genom inskott endast avsedda att förbinda de olika passagera med varandra.

Tveklöst, för att uttrycka sig med få och tydligare ord, måste de heliga skrifternas *vitale evolution* medges, vilken härrör ur trons evolution och motsvarar denna.

Men de tillägger att spåren av denna evolution är så till den grad uppenbara att dess historia nästan kan skrivas. Ja, fastmer skriver de verkligen denna, så till den grad utan dubier att man skulle kunna tro att de med sina egna ögon hade sett de enskilda skrivarna som under de olika epokerna lade hand på de heliga böckerna för att utvidga dem.

För att bekräfta detta kallar de till hjälp den s.k. textkritiken; de anstränger sig för att övertyga om att ett eller annat faktum eller påstående inte är på sin plats och framför andra argument av samma slag. Man skulle kunna säga att de på förhand inrättat åt sig vissa likasom typer av skildringar och yttranden, varifrån de ytterst självsäkert bedömer vad som är på sin plats och vad som är främmande.

Den som vill må bedöma vilka som på denna väg kan vara skickliga att göra urskiljningar. Men den som likväl hör dem orera om sina exercitier kring de heliga skrifterna, varigenom det där är givet att upptäcka så många som opassande noterade ställen, skulle nästan tro att ingen före dem av människorna sysselsatt sig med samma böcker och att inte en i det närmaste

oändlig mängd doktorer, vida överträffande dessa i genialitet, lärdom och levnadssättets helighet, utforskat dessa från alla håll. Dessa ytterligt visa doktorer var sannerligen så fjärran från att i något avseende klandra de heliga skrifterna att de fastmer dess mer tackade den gudomliga Försynen, ju grundligare de granskade skrifterna, eftersom Den värdigats att så tala med människorna. Men ve, våra doktorer ruvade inte på dessa verktyg mot de heliga skrifterna som modärnisterna äger, nämligen hade de inte som lärare och ledare en filosofi, vars ursprung går tillbaka till förnekandet av Gud, och inte heller utsåg de sig själva till rättesnöret för att göra bedömningar.

Motsatsen till katolsk lära

Nu menar vi alltså att det står klart av vad slag modärnisternas metod är i historieämnet. Filosofen går före, historikern följer honom i spåren, bakom följer i tur ordning såväl den inre som textkritiken. Och eftersom det är typiskt för den första orsakens att den kan fortplanta sin kraft till följderna, är det uppenbart att en kritik av detta slag inte är någon kritik vilken som helst, utan rätteligen benämns agnostisk, immanentistisk och evolutionistisk och att därför den som bekänner sig till och nyttjar den, bekänner sig till de i denna implicita irrlärorna och motsätter sig katolsk lära.

Av detta skäl kan det tyckas storligen förunderligt att denna typ av kritik än idag frodas bland katoliker. Detta har dock nog en dubbel orsak: För det första det förbund som historiker och kritiker av detta slag synnerligen tätt sluter med varandra under åsidosättande av nationella och religiösa meningsskiljaktigheter; därtill den extrema fräckhet, genom vilken de övriga med en mun prisar och tillskriver vetenskapens framåtskridande vad någon pladdrar om och genom vilken de sedan de formerat sig till en front skrider till attack mot den, som vill göra en oberoende bedömning av deras nya snillefoster: Den som ifrågasätter det, anklagar de för okunnighet, den som ansluter sig till och försvarar det, överöser de med beröm. Därför bedras många, som om de hade noga undersökt saken, förskräckta skulle ha ryggat tillbaka.

Av denna irrlärarnas rådande dominans, av denna de lättsinniga själarnas oförsiktiga samtycke uppstår likasom ett slags den omgivande atmosfärens

fördärv, som genomtränger och sprider farsoten överallt. Men må vi nu övergå till apologeten.

Modärnisten som apologet

35. Denne är också själv på två sätt beroende av filosofen: För det första *indirekt*, eftersom han tar historien som sitt, av filosofen, som vi sett, föreskrivna, ämne, därefter *direkt*, eftersom han lånar sina läror och omdömen från denne. Därav kommer sig detta i modärnisternas skola gängse påbud, att en ny apologetik bör bilägga kontroverserna om religionen genom historiska och psykologiska undersökningar. Därför skriker de modärnistiska apologeterna till verket genom att förmana rationalisterna att rättfärdiga religionen inte genom de heliga skrifterna eller genom de i Kyrkan allmänt nyttjade historiska verk som skrivits enligt den gamla metoden, utan genom *real* historia, som är sammansatt av moderna regler och modern metod. Och detta påstår de sig göra utan att använda *ad hominem*-argument, utan eftersom de i själva verket menar endast denna historia förmedla sanningar. Men på den egna ärlighet som de gör anspråk under skrivandet är de säkra: Nu har de blivit kända bland rationalisterna, nu lovprisas de såsom dragande i härnad under samma banér, vilket pris en sann katolik hade föraktat, men de själva gratulerar sig till och kontrasterar mot Kyrkans förebråelser.

Modärnistisk apologetisk metod

Men nu må vi betrakta på vad sätt någon enskild av dem utför apologetiken. Det mål som han har föresatt sig att eftersträva är följande: Att föra en människa hittills utan tro dithän att han ernår denna *erfarenhet* av den katolska religionen, som enligt modärnisternas klokskaper är trons enda grund. En dubbel väg står öppen för detta, den ena *objektiv*, den andra *subjektiv*. Den första utgår från agnosticismen och gå ut på att påvisa den vitala kraft som finns i religionen, och i synnerhet i den katolska, som övertalar varje psykolog och även historiker av god vilja, att det i dennas historia något av det okända borde dölja sig. För detta är det nödvändigt att visa att den katolska religionen, som den idag är, helt och hållet är den, som Kristus grundade, eller inte en annan, förutom den framåtskridande ut-

vecklingen av det frö som Kristus sådde. Först måste man alltså bestämma hurudant detta frö är: Detta samma vill de vidare hävda klargörs genom denna formel, att Kristus förkunnat Guds rikets ankomst, vilket det står klart skulle inrättas inom kort, och att han skulle bli dess Messias, alltså den gudagivna grundaren och ordnaren därav. Därefter måste man påvisa på vad sätt detta frö, alltid *immanent* och *permanent* i den katolska religionen, steg för steg och i enlighet med historien utvecklade sig och anpassade sig till de efterföljande omständigheterna genom att den ur dessa *vitalt* tillägnar sig vadhelst av läromässiga, liturgiska och kyrkliga former som är gagneligt för den, men under tiden övervinner hinder, om några sådana tillstöter, tillintetgör fienderna och överlever alla förföljelser och strider. Men sedan allt detta, nämligen hinder, fiender, förföljelser och strider, har visats desslikes utgöra liv och fruktbarhet av det slag för Kyrkan, att fastän evolutionens lagar framstår som oförminskade i samma Kyrkas historia, är de inte helt i stånd att förklara samma historia; *det okända* skall stå inför allas ögon och visa sig av sig självt.

Så långt dessa. I hela detta resonemang ger de likväl inte akt på en sak, att bestämningen av detta rudimentära frö enkom står i skuld till den agnostiska och evolutionistiska filosofiens *apriorism* och att fröet själv så godtyckligt har definierats av dem att det passar för deras sak.

Modärnistisk förvirring

36. Likväl medan de nya apologeterna sorgfälligt arbetar på att med de anförda argumenten försvara och anbefalla den katolska religionen, medger och vidgår de självmant att mycket finns i denna som är stötande för själar. Oförblommerat säger de sig ofta, med illa dold tillfredsställelse, finna fel och motsägelser även i dogmatiken, likafullt tillägger de att dessa inte blott är förlåtliga, utan, vilket borde vara förunderligt, att de med rätta och legitimt frambringats. Så är även enligt dem i vetenskapliga och historiska frågor många ting i de heliga skrifterna felaktiga. Men, hävdar de, där framförs inte sanningen om vetenskaperna eller historien, blott om religionen och moralen. Vetenskaperna och historien där utgör ett slags täckmantlar, av vilka de religiösa och moraliska erfarenheterna överhöljes för att

lättare spridas till folket, eftersom, då folket inte förstod dem på annat sätt, en fullkomligare vetenskap eller historia skulle varit inte till gagn, utan till skada för detta. För övrigt, tillägger de, eftersom de heliga skrifterna av naturen är religiösa, lever de med nödvändighet ett liv: Nu har livet sin egen sanning och logik, som förvisso är en annan än den rationella sanningen och logiken, nej, fastmer av en helt annan ordning, nämligen en jämförelsens och proportionens sanning såväl vad gäller det *medium* (så säger de själva) i vilket det levs, som med avseende på det ändamål, för vilket det levs. Slutligen går de så långt att de utan all måtta gör gällande att, vadhelst som utvecklar sig genom livet, allt detta är sant och legitimt.

Sanningens enkelhet

Vi för vår del, ärevärdiga bröder, för vilka sanningen är en och densamma och som så uppskattar de heliga skrifterna, eftersom *de, nedtecknade under den Helige Andes inspiration, har Gud till upphovsman*,²² förklarar detta vara det samma som att tillskriva Gud själv nytto- eller tjänstelögn och vi påstår med den helige Augustinus: *Om en enda gång någon tjänstelögn medges för ett sådant auktoritetens högsta krön, kommer inte minsta del av dessa böcker att återstå, vilken inte, så snart den för någon synes besvärande när det gäller moralen eller osannolik för tron, kommer att i enlighet med samma fördärliga regel hänföras till en lögnaktig författares rådslag och tjänstvillighet*.²³ Därför kommer det att ske som samme helige lärare tillägger: *I dessa, nämligen skrifterna, tror var och en vad han vill, men det han inte vill tror han inte*.

Men de modärnistiska apologeterna går glada vidare. De medger för övrigt att för att bekräfta någon dogm i de heliga skrifterna de resonemang ofta förekommer, vilka inte vilar på någon rationell grund; av detta slag är de som stödjer sig på profeterna. Men de försvarar även dessa som ett slags predikoknep, som av livet görs legitima. Vad ytterligare? De medger, nej, fastmer påstår att Kristus själv uppenbart tog miste när han angav tiden för

²² Conc. Vat. *De Rev.*, c. 2.

²³ Epist. 28.

Guds rikes ankomst, och inte bör detta synas underligt, hävdar de, ty också Han var underkastad livets lagar!

Efter detta vad säger de om Kyrkans dogmer? Även dessa är fulla med öppna motsägelser, men, bortsett från att de tillåts av den vitala logiken, står de inte i motsats till den symboliska sanningen; i dessa handlar det ju om det oändliga, vars aspekter är oändliga. Slutligen godtar och skyddar de allt detta så att de inte tvekar att förkunna att ingen mera lysande hedersbevisning för den Oändlige finns än att man tillskriver Honom motsägelser! Men när motsägelsen godtas, vad godtas då inte?

Subjektiva argument

37. Men i alla fall kan den som ännu inte tror disponeras för tron inte endast genom *objektiva* argument, utan även genom *subjektiva*. För detta ändamål återvänder de modärnistiska apologeterna till läran om *immanensen*. De mödar sig nämligen att övertyga människan att i henne och i hennes naturs innersta vrår och livets skrymslen döljer sig en längtan och ett behov av något slags religion och inte vilken religion som helst, utan helt och hållet en sådan som den katolska utgör, ty denna hävdar de helt och hållet *postuleras* av livets fullkomliga utveckling.

Men här är det tillbörligt att vi åter med kraft beklagar att bland katoliker de inte saknas, som, fastän de avvisar läran om *immanensen* som lära, likväl vill använda denna för apologetiken, och så till den grad oförsiktiga gör de detta, att de i den mänskliga naturen synes medge inte blott en förmåga och lämplighet för den övernaturliga ordningen, vilket vissa katolska apologeter med användning av vederbörliga modereringar alltid har försökt påvisa, utan ett äkta och i ordets rätta bemärkelse behov. Sanningen att säga framläggs detta behov av den katolska religionen av de modärnister, som vill låta mer måttfulla. Ty de, som kan kallas *integralister*, vill att det för den ännu inte troende påvisas själva detta frö som ligger dolt hos honom, vilket fanns i Kristi medvetande och från Honom fortplantades till människorna. Så alltså, vördnadsvärda bröder, ser vi att modärnisternas apologetiska metod, summariskt beskriven, vara helt kongruent med deras läror, förvisso en metod, liksom även de med heresier fulla lärorna, inte ägnad att bygga upp,

utan att förstöra, inte till att skapa katoliker, utan dra katolikerna själva in i heresi, nej fastmer till varje religions fullständiga kullkastande.

Modärnisten som reformator

38. Till sist återstår några få ting att tillägga om modärnisten som reformator. Redan detta som vi hittills har sagt visar i rikt mått av hur stor och hur intensiv iver att komma med nymodigheter dessa människor drivs. Men denna iver avser precis alla ting som finns hos katolikerna.

De vill förnya filosofien, särskilt i prästseminarierna, så att, sedan skolastikernas filosofi förvisats till historien bland övriga system, som nu är föråldrade, ynglingarna lärs den modärna filosofien, som ensam är sann och i samklang med vår tidsålder.

För att förnya teologien vill de att den teologi som vi kallar rationell skall ha som sin grund den modärna filosofien. Men den positiva teologien fordrar de skall grundas på dogmhistorien.

De begär att historien skall skrivas och läras ut enligt deras metod och modärna regler.

Dogmerna och deras historia bör anpassas till vetenskapen och historien, förkunnar de.

Vad anbelangar katekesundervisningen kräver de att i katekeserna endast de dogmer anges som har reformerats och är avpassade till folkets fattningsgävor.

När det gäller kulturen hävdar de att de externa devotionerna måste minskas eller att man tillser att de inte ökar, fastän vissa som är mer gynnsamt inställda till symbolism, i denna fråga ställer sig mer eftergivna.

De skriar om att kyrkostyrelsen måste reformeras i varje avseende, men särskilt i det disciplinära och dogmatiska. Den bör både inåt och utåt anpassas till det modärna, som de säger, medvetandet, som helt och hållet

tenderar mot demokratien: Därför bör det lägre prästerskapet och lekmännen själva ges delaktighet i styrelsen, och den alltför samlade och till centrum koncentrerade auktoriteten spridas.

De romerska kongregationerna vill de på samma sätt reformera i sättet att hantera de religiösa ärendena, i synnerhet *Sanctum Officium* och *Indexkongregationen*.²⁴

Likaledes gör de gällande att kyrkostyrelsens handlande i politiska och sociala frågor bör förändras så att samtidigt som den håller sig utanför civila organisationer, den likväl anpassar sig till dessa för att den må påverka dem med sin anda.

När det gäller sedeläran ansluter de sig till detta amerikanisternas påbud att de aktiva dygderna bör sättas före de passiva och att de förra genom övning bör gynnas framför de senare.

Prästerskapet önskar de så beskaffat att det återvänder till sin forna anspråkslöshet och fattigdom, därtill skall det samtycka med modärnismens påbud i tanke och gärning.

Till sist finns de som, glatt hörsammande de protestantiska läromästarnas befallning, önskar upphävt själva det heliga celibatet inom prästerskapet.

Vad alltså inom Kyrkan lämnar de intakt som inte måste reformeras av dem själva och i enlighet med deras uttalanden?

Modärnismen, syntesen av alla heresier

39. Kanske, vördnadsvärda bröder, syntes vi någon ha uppehållit oss alltför länge vid hela denna utläggning av modärnisternas lära. Detta var icke desto mindre tillbörligt, dels för att inte, som plägar vara fallet, vi skall av dessa klandras för okunnighet om det som rör dem, dels för att det skall stå

²⁴ Den latinska texten ("Romana consilia sacris negotiis gerendis immutari pariter volunt; in primis autem tum quod a sancto officio tum quod ab indice appellatur.") synes ge utrymme för något olika tolkningar.

klart, att, när det är fråga om modärnismen, det inte är fråga om vaga läror utan något inbördes sammanhang, utan om likasom en enda kompakt kropp, i vilken, om man godkänner en enda punkt, de övriga med nödvändighet följer med. Därför har vi nästan begagnat en didaktisk metod och ibland inte försmått ovanliga ord, som modärnisterna usurperat.

Om vi nu betraktar hela systemet med likasom en enda blick, kommer ingen att förvånas, om vi så definierar detta, att vi fastslår att det utgör synthesen av alla heresier. Om någon hade föresatt sig detta att till ett sammanföra musten och blodet av alla heresier, så många som existerat kring tron, hade han förvisso aldrig mer fullständigt kunnat utföra denna sak än modärnisterna utfört den. Nej, fastmer har dessa gått så mycket längre, att de i grunden förstört inte blott den katolska religionen, utan, som vi gett en vink om, all religion. Härav kommer sig rationalisternas applåder, härav att de som talar mer fritt och öppet bland rationalisterna gratulerar sig över att inte ha funnit några mer effektiva hjälpare än modärnisterna.

Låt oss därför för en tid återvända till agnosticismen, denna utomordentligt fördärliga lära. Genom denna utesluts nämligen varje väg till Gud från intellektets sida, medan en lämpligare väg förmenas banas från en viss själens känslas och handlings sida. Men vem ser inte hur felaktigt detta är? Ty själens känsla svarar mot en handling hos den sak som intellektet eller de yttre sinnena förelägger henne. Tag bort intellektet; människan skall då så mycket benägnare följa de yttre sinnena, till vilka han nu låter sig släpas med. Än en gång felaktigt, ty allehanda fantasibilder från den religiösa känslan kommer inte att övervinna det sunda förnuftet, utan av det sunda förnuftet lär vi att varje sinnesrörelse eller upptagenhet hos själen inte är till gagn, utan snarare till förfång vid sökandet efter sanningen; vi menar sanningen i sig, ty denna andra *subjektiva* sanning, frukten av en inre känsla och handling, om än lämplig för den som leker med tankar, ger inte något alls till den människan, för vilken det är av största vikt att veta om det utanför henne själv finns en Gud eller ej, i vars händer hon en gång skall falla.

Förvisso inför de *erfarenheten* som en allierad i ett så stort verk, men vad lägger den till själens känsla? Inget alls, förutom att den gör den intensivare

och av denna intensitet blir övertygelsen proportionellt fastare om objektets sanning. Men nu åstadkommer förvisso inte dessa två att denna själens känsla upphör att vara en känsla, och inte förvandlar de dess natur, alltid benägen för illusionen, om den inte regeras av intellektet, nej fastmer bekräftar de och understödjer den, ty ju intensivare en känsla är desto mer är den rätteligen en känsla.

Men då vi här sysselsätter oss med den religiösa känslan och med den däri ingående erfarenheten, vet ni väl, ärevördiga bröder, hur stor klokhet som krävs i denna sak och även hur stor lärdom som måste leda denna klokhet. Ni vet det genom erfarenhet av själarna och i synnerhet av vissa, i vilka känslan utmärker sig, ni vet det genom förtrogenhet med de böcker som handlar om asketisk teologi, vilka, fastän de inte står högt i kurs hos modärnisterna, innehåller en undervisning, likväl långt solidare, och ett skarp-sinne långt subtilare i att göra observationer än det som dessa gör anspråk på för egen del. Emellertid synes det oss vara en dåres, eller åtminstone en i högsta grad oförståndig persons verk att, utan att undersökning företages, hålla för sanna de inre erfarenheter, som modärnisterna driver geschäft med. Men, för att göra ett påpekande i förbifarten, om dessa erfarenheters kraft och styrka nu är så stor, varför tillskrivs inte denna erfarenhet som många tusen katoliker förklarar sig ha om den falska väg på vilken modärnisterna förrirat sig, samma kraft och styrka? Är då endast dessa falska och bedrägliga? Men den största delen av människorna håller före och kommer alltid att hålla före att man ingalunda kan nå fram till någon kunskap om Gud endast genom känslan och erfarenheten, utan förståndets ledning och ljus. Alltså blir resultatet än en gång ateism och ingen religion alls.

Inte heller förbinder sig modärnisterna till något för sig bättre genom den förespråkade läran om *symbolismen*. Ty om alla intellektuella element, såsom de säger, inte är något annat än symboler för Gud, är då inte Guds eller den gudomliga personlighetens eget namn en symbol? Och om det är så, kan den gudomliga personligheten betvivlas och vägen står öppen till panteismen.

Men till samma sak, nämligen ren och skär ateism, för den andra läran om *den gudomliga immanensen*. Ty vi frågar detta: Åtskiljer *immanens* av detta slag Gud från människan eller ej? Om den åtskiljer dem, hur skiljer den då sig från den katolska läran eller varför avvisar den läran om den externa uppenbarelsen? Om den inte åtskiljer dem, har vi panteism. Men denna modärnisternas immanens syftar till och medger att varje fenomen i medvetandet utgår från människan såsom människa. Ett strikt resonemang sluter sig alltså därifrån till att Gud är identisk med människan, varav panteismen följer.

Den åtskillnad som de slutligen gör mellan vetenskap och tro medger inte någon annan slutsats. Ty de förlägger vetenskapens objekt till det vetbaras realitet, trons å andra sidan till det ovetbaras. Men nu konstitueras det ovetbara helt och hållet därav att det inte finns någon proportionerlighet mellan intellektet och dess objektmaterial. Men likväl kan denna brist på proportion aldrig elimineras, inte ens i modärnisternas lära. Alltså förblir det ovetbara alltid ovetbart för den troende likaväl som för filosofen. Om alltså någon religion skall omfattas, skall detta vara det ovetbaras verklighets religion. Varför denna inte även kan vara världssjälens, vilken vissa rationalister antar, kan vi förvisso inte se.

Men detta må nu räcka för att det skall stå övermåttan klart hur modärnisternas lära på mångfaldig väg leder till ateism och till upplösandet av all religion. Förvisso tog protestanternas irrlära först ett steg på denna väg, modärnisternas irrlära följer härur och strax efter skall ateismen skrida in.

II.

Faran av nyfikenhet

40. För fördjupad kunskap om modärnismen och för att finna ett passande botemedel mot ett så stort sår, gagnar det nu, ärevördiga bröder, att i någon mån undersöka orsakerna, varav det onda uppstått och fått näring. Det råder ingen tvekan om att den närmaste och angränsande orsaken måste förläggas till ett tankefel. Två avlägsna orsaker känner vi igen, nyfikenhet och högmod. Nyfikenheten, om den inte visligen hålls i schack, räcker i sig

ensam för att förklara vilka fel som helst. Därför skrev vår föregångare Gregorius XVI med rätta: *Det är storligen att beklaga varhän det mänskliga förnuftets vanvettigheter nedsjunker, närhelst någon sysselsätter sig med nymodigheter och tvärtemot apostelns förmaning strävar att förstå mer än det är tillbörligt att förstå och, förlitande sig alltför mycket på sig själva, tror att sanningen är att söka utanför den katolska Kyrkan, i vilken den återfinns utan den allra ringaste smuts av fel.*²⁵

Högmodet i högsätet

Men en långt större effektivitet i att förblinda sinnet och inleda det i fel äger högmodet, vilket i modärnisternas lära likasom befinner sig i sitt hem, ur henne mottar näring från alla håll och genomsyrar alla dess aspekter. Ty av högmod förtröstar de ganska djärvt på sig själva så att de håller och framställer sig själva som rättesnöret för alla ting. Av högmod berömmar de sig högst fåfängt, som om de ensamma besutte vishet, och de säger högdragna och uppblåsta: *Vi är inte som övriga människor.* Och för att de inte skall kunna jämföras med de övriga, omfattar och utfunderar de några, ehuru högst absurda, nymodigheter. Av högmod förkastare de varje underordning och kämpar för att förena auktoriteten med friheten. Av högmod tänker de, glömska om sig själva, endast på reformerandet av andra, och ingen respekt hos dem finns för rang, ingen ens för den högsta makten. Förvisso finns ingen kortare och snabbare väg till modärnismen än högmodet. Om någon katolik från lekmännens skara, om t.o.m. en präst glömmer detta det kristna livets bud, varigenom vi befallas att förneka oss själva om vi vill följa Kristus, och inte driver bort högmodet från sitt hjärta, ja, då är denne i sanning i högsta grad redo att omfamna modärnisternas irrläror, mer än någon.

Därför, vördnadsvärda bröder, bör ni som er första plikt ställa er i vägen för högmodiga människor av detta slag och sysselsätta dem med ringa och oglamorösa uppgifter, för att de ju mer de upphöjer sig desto mer måtte ödmjukas och för att de, förflyttade till en ringare position, skall ha mindre av makt till att ställa till skada. För övrigt, granska både själva och genom

²⁵ Ep. *Encycl. Singulari Nos*, 25 juni, 1834.

seminarierektorerna seminaristerna mycket noggrant och, om ni finner några med ett högmodigt sinnelag, avvisa dem bestämt från prästämbetet. O att detta alltid hade gjorts med den vaksamhet och fasthet som behövs!

Modärnisternas okunnighet

41. Om vi går över från moraliska orsaker till dem som härrör från intellektet, framstår okunnighet som den första och starkaste. Ja, sannerligen, modärnisterna, så många som de är som vill vara och synas som lärare i Kyrkan, har, under det att de med full mun prisar den modärna och försmår den skolastiska filosofien, omfamnat den förra, bedragna av dess smink och finter, då de, helt okunniga om den senare, saknar varje argument för att häva begreppsförvirringen och gendriva sofismerna. Men ur äktenskapet mellan falsk filosofi och tron har deras system, flödande över av så många och så väldiga irrläror, sitt ursprung.

Metoder för propaganda

42. O att de hade lagt mindre av nit och omsorger på att sprida detta! Men så stor är deras hurtighet, så till den grad outtröttlig deras möda, att det ovillkorligen väcker indignation att så stora krafter förlösas på Kyrkans fördärv, vilka, om de hade används rätt, skulle ha varit till det största gagn.

Men två konstgrepp använder de för att förleda själarna, ty för det första anstränger de sig för att rasera det som är till hinder, men det, som är till gagn, undersöker de med största iver och tillämpar detta rastlöst och med största tålamod.

Särskilt är det tre faktorer, som de inser står i strid med deras avsikter, den skolastiska metoden att filosofera, kyrkofädernas auktoritet och tradition och det kyrkliga magisteriet. Mot dessa är deras häftigaste kamp. Därför förlöjligar och föraktar de den skolastiska filosofien och teologien överallt. Vare sig de gör detta av okunnighet eller hat, eller snarare av bäggedera orsakerna, är det visst att deras iver för nymodigheter alltid är förenad med hat mot den skolastiska metoden: Intet tydligare indicium gives på att någon börjar bli vänligt inställd till modärnismens läror än när någon börjar

sky den skolastiska metoden. Må modärnisterna och modärnisternas anhängare erinra sig det fördömande med vilket Pius IX ansåg sig böra gen-
driva följande utsaga: *Den metod och de principer med vilka de forna skolas-
tiska doktorerna bedrev teologi, är i ytterst ringa omfattning i överensstäm-
melse med våra tiders krav och vetenskapens framsteg.*²⁶

Men traditionens kraft och natur mödar de sig slugt för att pervertera, för
att eliminera dess minne och tyngd. Likväl skall för katolikerna alltid bestå
auktoriteten av det andra nicenska konciliets, som fördömde *dem, som
dristrar sig att ... med de arglistiga heretikerna försmå de kyrkliga traditionerna
och uttänka all slags nymodighet ... eller förvänt eller listigt smida planer för
att omkullkašta någon av den katolska Kyrkans legitima traditioner.* Det fjärde
konciliets i Konstantinopel bekännelse skall bestå: *Vi bekänner alltså att vi
bevarar och slår vakt om de regler som överlämnats åt den heliga och aposto-
liska Kyrkan såväl av de högst frejdade heliga apostlarna som av de allmänna
och desslikes de lokala renläriga kyrkomötena, ja, även av varje teolog, kyrko-
fader och kyrkolärare.* Därför ville de romerska påvarna Pius IV och Pius IX
att detta skulle tilläggas i bekännelsen: *Jag erkänner och omfattar orubbligt
de apostoliska och kyrkliga traditionerna och Kyrkans övriga observanser och
konstitutioner.*

Modärnisternas förakt för kyrkofäderna

Inte annorlunda än över Traditionen faller modärnisterna sina domar över
de högheliga kyrkofäderna. Dessa för de i sin fräckhet fram för folket som
visserligen värda all vördnad, men däremot när det gäller kritik och historia
av en utomordentlig okunnighet, för vilken inte någon annan ursäkt gives
än den tid då de levde.

Slutligen vill de med all iver förminska och försvaga själva det kyrkliga ma-
gisteriets auktoritet, dels genom att förvränga dess ursprung, natur och rät-
tigheter, dels genom att fritt mångfaldiga fiendernas förtal mot denna. Ty
om modärnisternas hop äger de ord giltighet som med största sorg vår före-
gångare skrev: *För att framkalla förakt och illvilja mot Kristi, som är det san-*

²⁶ Syll. prop. 13.

*na ljuset, mystiska brud plägar mörkrets söner angripa henne inför folket med vanvettigt förtal och, i strid med sakernas och ordens mening och makt, skymfa Henne som mörkrets vän, okunnighetens föstrarinna och fiende till vetenskaper-
nas ljus och framåtskridande.*²⁷

Då det förhåller sig så, ärevördiga bröder, är det inte förvånansvärt om modärnisterna med största illvilja och avund angriper de katoliker som tråget kämpar för Kyrkan. Ingen form av smädelse finns med vilken de inte sargar dem, utan allestädes anklagar de dem för okunnighet och halsstarrighet. Om de råkar i förskräckelse över vederläggningarnas lärdom och kraft, avskaffar de deras effektivitet genom en tystnadskonspiration. Detta sätt att agera mot katoliker framstår som så mycket mer motbjudande, då de på samma gång och utan att tillämpa någon måtta upphöjer de med ständiga lovprisningar så många som är av samma åsikt som de själva. Dessas böcker som överallt andas nymodigheter välkomnar och ser de upp till under stor applåd. Med ju större fräckhet någon kullkastar det gamla och föraktar traditionen och det kyrkliga magisteriet, desto visare förklarar de denne. Slutligen, något som varje rättsinnig ryggar tillbaka inför, om Kyrkan träffar någon med ett fördömande, prisar de efter att ha slutit sina led inte blott denne öppet och i övermått, utan vördar honom nästan som en martyr för sanningen.

De yngres sinnen, uppskakade och förvirrade av allt detta larm av både lov-sånger och begabbelser, ger sig ofta fångna och ansluter sig till modärnis-men, å ena sidan för att de inte skall få rykte om sig som okunniga, å andra sidan för att de skalla synas visa.

Modärnisternas fräckhet

43. Men nu avser det de knep med vilka modärnisterna säljer sina varor. Ty vad gör de inte för att förmera sitt anhangs antal? I seminarierna och universiteten jagar de efter lärartjänsterna, vilka de gradvis förvandlar till pestkatedrar. Sina läror, om än kanske implicit, inskärper de när de i templen talar till församlingen, öppnare uttalar de sig under kongresser, i sociala or-

²⁷ Motu pr. *Ut mysticam*. 14 mars 1891.

ganisationer nästlar de sig in och prisar dem. Under eget eller annat namn utger de böcker, tidningar och kommentarer. Ibland nyttjar en och samma författare flera namn, för att de omisstänkamma skall låta sig luras av författarnas låtsade mängd. Kort sagt, i handling, ord och kamp lämnar de inget oprövat, så att man skulle kunna kalla dem rasande av någon feber.

Men till vilken nytta är då allt detta? Vi begråter att ynglingar i stort antal, som visserligen ingav utomordentlig hopp och som skulle ha kunnat göra en enastående insats till Kyrkans nytta, har lockats bort från den rätta vägen. Ännu fler sörjer vi över, som visserligen inte gått så långt, men likväl, sedan de likasom hade inandats den fördärvade luften, i viss mån har för vana att tänka, tala och skriva slappare än vad katoliker bör göra. Dessa kommer från lekmännens skara, de kommer också från prästernas led, och, vilket var mindre väntat, de saknas inte i ordenskommuniteterna. De behandlar bibliska frågor enligt modärnisternas principer. När de skriver historiska verk, drar de med största iver, under sken av att bevara sanningen, med uppenbar vällust fram i ljuset vadhelst som synes stänka en fläck på Kyrkan. Folkliga religiösa traditioner vill de, ledda av en form av apriorism, med all iver utrota. Heliga relikier vördade av ålder håller de i förakt. De drivs nämligen av en fåfång längtan att världen skall tala om dem, vilket de inte tror kommer att ske om de blott säger det som alltid och av alla har sagts. Under tiden övertalar de kanske sig själva att de gör Gud och Kyrkan en tjänst: I själva verket skymfar de dem svårt, inte så mycket själva genom sitt verk, som genom det sinnelag av vilket de leds och eftersom de bidrar med användbart stoff till modärnisternas vådliga företag.

III.

Maning till vaksamhet

44. Denna öppet och hemligen invaderande kolonn av så stora heresier vilte vår företrädare Leo XIII, salig i åminnelse, modigt ställa sig i vägen för i tal och handling, i synnerhet i bibelfrågan. Men modärnisterna, som vi redan sett, lät sig inte skrämmas av dessa vapen: Genom att låtsas lydnad och största undfallenhet förvred de översteprästens ord till sin fördel och överlämpade hans handlingar på andra. Så växte det onda sig starkare dag för

dag. Därför, ärevärdiga bröder, har det beslutits att utan vidare dröjsmål vidta mer effektiva åtgärder.

Eder ber och besvärjer vi likväl att inte i en sådan allvarlig sak låta er vaksamhet, nitälskan och fasthet brista ens det minsta. Men det som vi ber om och förväntar oss av eder, detta ber vi också om och förväntar oss av övriga själasörjare, av lärare och seminaristernas magistrar, men i synnerhet av superiorerna för de religiösa ordnarna.

Den skolastiska filosofien

45. I. För det första, vad beträffar studierna, vill vi och bjuder vi nogsamt, att den skolastiska filosofien läggs till grund för studierna i teologi. I vilket fall som helst *om något av de skolastiska doktorerna undersökts med överdriven spetsfundighet eller traderats föga omsorgsfullt, om något knappast är i överensstämmelse med en senare tidsålders beprövade vetenskaper eller slutligen på något sätt osannolikt, är det på intet sätt vår mening att framlägga detta för efterrapning i vår tidsålder.*²⁸ Vad som är huvudsaken, när vi föreskriver att den skolastiska filosofien skall efterföljas, avser vi i synnerhet den som förmedlats av S:t Thomas ab Aquino. Om denna vill vi, att, vadhelst som beslutits av vår föregångare, skall i sin helhet förbli i kraft, och, där det behövs, förnyas vi och bekräftar vi detta och befäller att det strikt skall iakttas av alla. Det är biskoparnas sak att, om någonstädes dessa bestämmelser försumrats i seminarierna, fordra och genomdriva att de i framtiden iakttas. Det samma förelägger vi också de religiösa ordnarnas superiorer. Men lärarna förmanar vi att vederbörligen hålla detta i minnet, att man inte utan stor skada kan förbigå Aquinas, i synnerhet inte i metafysiska frågor.

Främjandet av sund teologi

46. Sedan denna filosofiska grund lagts, bör den teologiska lärobyggnaden med största noggrannhet uppbyggas. Befordra, vördnadsvärda bröder, teologiens studium så mycket som ni kan, för att prästerskapet när det lämnar seminarierna må genomsyras av en lysande uppskattning därav och en stor

²⁸ Leo XIII, Enc. *Aeterni Patris*.

kärlek därtill, och att de alltid skall hålla det för en klenod. Ty i *det stora och mångskiftande överflöd av discipliner som kommer förståndet som traktar efter sanningen till mötes, är det inte fördolt för någon att teologien så försvarar den förnämsta platsen att de vises forna talesätt var att övriga vetenskaper och konster har plikten att bistå och som tjänsteflickor tjäna henne.*²⁹

Till detta lägger vi att även dessa synes värda beröm som med oinskränkt vördnad för Traditionen, kyrkofäderna och det kyrkliga magisteriet och med klokt omdöme och under utnyttjande av katolska normer (vilket inte i samma mån gäller för alla) försöker belysa den positiva teologien med ett ljus lånat från historien i dess rätta bemärkelse. Ett större beaktande än hittills bör förvisso tillkomma den positiva teologien, likväl bör detta ske på så sätt, att den skolastiska inte lider skada, och de som så lovprisar den positiva att de synes förakta den skolastiska teologien bör klandras för att de går modärnisternas ärenden.

De världsliga studiernas roll

47. Beträffande de världsliga disciplinerna må det vara nog att erinra om det som vår föregångare med största vishet sade: *Sträva träget på i betraktandet av de naturliga tingen, för att, liksom med rätta de samtida beundrar vår tids geniala upptäckter och företag till nytta i denna genre, också de efterkommande skall hylla dem med beständig anbefallning och lovprisning.*³⁰ Detta likväl utan förfång för de teologiska studierna, vilket likaledes vår föregångare förmanade om då han beledsagade sitt yttrande med dessa mycket allvarsamma ord: *Om någon undersöker saken med litet större flit, förstår han att orsaken till dessa fel främst ligger däri, att med ju större frenesi studiet av de naturliga tingen bedrives, desto mer förvissnar i våra tider de allvarligare och högre disciplinerna, ty vissa har nästan förstummats genom människornas glömska, medan andra behandlas slappt och lättfärdigt, och, vilket är ovärdigt, hemsöks, sedan den forna värdighetens glans försvunnit, av förvända påståen-*

²⁹ Leo XIII, Litt. ap. *In magna*, 10 december 1889.

³⁰ Alloc. 7 mars 1880.

*den och gräsliga åsiktsvidunder.*³¹ Vi påbjuder att i seminarierna studierna av naturvetenskapliga disciplinerna regleras i enlighet med denna lag.

Praktisk tillämpning

48. II. På alla dessa våra och vår föregångares påbud bör man kasta ögonen, då det handlar om att välja rektorer och lärare för seminarier och katolska universitet. Alla som på något sätt är besudlade med modärnismen, skall utan hänsyn till vars och ens sak avstängas från uppgiften såväl att styra som att undervisa och avlägsnas från den om de redan innehar denna. På samma sätt den som hemligen eller öppet sympatiserar med modärnismen, vare sig det är genom att prisa modärnisterna och ursäktas deras skuld eller genom att kritisera skolastiken, kyrkofäderna eller det kyrkliga magisteriet eller genom att undandra sig vederbörande kyrkliga auktoritet, likaledes den som efterstävar nymodigheter i historien, i arkeologien eller i bibliska frågor, likaledes den som försummar de teologiska disciplinerna eller synes sätta de världsliga framför dessa.

I denna fråga, ärevärdiga bröder, och i synnerhet i urvalet av lärare, kan uppmärksamheten och fastheten aldrig överdrivas, ty efter lärarnas förebild stöps mestadels lärjungarna. Handla därför klokt och kraftfullt i denna sak, förlitande er på er pliktmedvetenhet.

Urvalet av präster

49. Med samma vaksamhet och stränghet bör dessa undersökas och väljas ut som önskar bli präster. Fjärran, fjärran vare kärleken till nymodigheter från prästerskapet: Gud hatar övermodiga och trotsiga själar!

Ingen lagerkrans i teologi eller kanonisk rätt må i framtiden givas åt den som inte först har arbetat sig igenom fastställt pensum i skolastisk filosofi. Om det ges, vare givandet ogiltigt. De bestämmelser som fastslagits om studier vid universitet av den heliga kongregationen för biskopar och

³¹ Loc. cit.

ordensfolk för italienska såväl sekulär- som reguljärpräster år 1896, dessa bestämmer vi hädanefter skall vara i kraft för alla nationer.

Klerker och präster som har inskrivits vid något katolskt universitet eller institut, må inte vid sekulära universitet studera ämnen, i vilka undervisning ges vid de förra. Om detta någonstädes har tillåtits, påbjuder vi att det inte i framtiden får ske.

Biskopar som förestår ledningen för universitet eller institut av detta slag, må nogsamnt tillse att det som vi hittills befallt, fast iakttas.

Noggrann granskning av publikationer

50. III. Likaledes är det biskoparnas uppgift att säkerställa att modärnisternas skrifter och det som har en doft av eller befordrar modärnismen inte läses om det utgivits och att förbjuda att det utges, om det ännu inte utgivits. Likaledes att alla böcker, tidningar och varje tidskrift av detta slag inte tillåts för ynglingarna på seminarierna eller studenterna vid universiteten, ty dessa är inte mindre skadliga än omoraliska skrifter, nej fastmer mer skadliga, då det förgiftar det kristna livets begynnelse. Inte annorledes måste man döma om vissa katolikers skrifter, människor som inte annars är i ont uppsåt, men som, okunniga i teologjämnet och genomsyrade av den nyare filosofien, strävar efter att förena denna med tron och, som de säger, göra den nyttig för tron. Dessa medför större fara att man stegvis närmar sig modärnismen, eftersom de p.g.a. författarnas namn och goda rykte inte väcker någon fruktan.

Imprimatur och Nihil obstat

51. Men i allmänhet, vördnadsvärda bröder, för att råda i en så allvarlig sak, vilka skadliga böcker som än är till salu för läsning i vars och ens stift, kämpa med all kraft för att dessa skall försvinna därifrån, även om ni måste tillgripa högtidligt interdikt. Om än den Heliga Stolen läger all möda på att få bort skrifter av denna typ, har de likväl vuxit i antal så till den grad att dess krafter näppeligen räcker till för att granska dem alla. Därav kommer det sig att understundom medicinen tillreds alltför sent, då det onda genom

långa dröjsmål tilltagit i styrka. Alltså vill vi att biskoparna, sedan all fruktan kastats bort, köttets vishet lagts åt sidan och de ondskefullas rop lämnats därhän, tar på sig sin del, visserligen med mildhet, men också med fasthet, ihågkommande det som Leo XIII föreskrev i den apostoliska konstitutionen *Officiorum: Ordinarierna, även i egenskap av den Heliga Stolens ombud, må vinnlägga sig om att proskribera och ur de troendes händer avlägsna böcker och andra skadliga skrifter som utkommit eller spritts i deras stift*. Genom dessa ord förmedlas visserligen en rätt, men även en plikt åläggs. Må ingen tro sig ha uppfyllt denna plikt, om han till oss överantvarat en eller annan bok, medan andra i stort antal tillåts utdelas överallt och offentliggöras.

Men ni må hålla det för intet, ärevärdiga bröder, att någon boks författare annorstädes har begåvats med det tillstånd, som populärt kallas *imprimatur*; ty dels kan den förfalskas, dels kan det ha givits av försumlighet eller alltför stor välvilja eller genom att ett alltför stort förtroende tillmätts författaren, vilket tidigare någon kanske hänt i de religiösa ordnarna. Därtill kommer att liksom inte samma föda passar alla, så kan böcker, som på en plats är ofarliga, p.g.a. omständigheterna vara skadliga på en annan. Om alltså en biskop, efter att ha hört de klokas mening, anser att även någon av dessa böcker bör censureras, ger vi honom makt att självmant göra detta och befaller också det som en plikt. Saken må under alla omständigheter ske på tillbörligt sätt, genom att, om det räcker, inskränka förbudet till endast prästerskapet; att likväl inte ha av biskopen censurerade böcker till försäljning är de katolska bokhandlarnas absoluta plikt.

Och eftersom ordet råkat in på detta, må biskoparna vaka över att bokhandlarna inte av begär efter vinning bedriver ond köpenskap: förvisso exponeras i vissas kataloger modärnisternas böcker i rikt mått och inte med ringa lovord. Biskoparna må inte tveka att, om de vägrar lydnad, efter föregående varning beröva dem titeln katolska bokhandlare, på samma sätt och med större rätt om de kallas ”biskopliga”. Men om de ståtar med titeln ”påvlig”, må de anmälas till den Heliga Stolen. Må vi till sist påminna alla om det som den apostoliska konstitutionen *Officiorum*, artikel xxvi, omtalar: *Alla som erhållit apostolisk tillåtelse att läsa och inneha förbjudna böcker,*

kan därför inte läsa och inneha vilka böcker som helst eller tidningar förbjudna av de lokala ordinarierna, om inte en uttrycklig tillåtelse att läsa och inneha böcker fördömda av vem det vara må meddelats dem i ett apostoliskt indult.

Censur

52. IV. Och likväl är det inte tillräckligt att hindra läsning och försäljning av dåliga böcker, även utgivningen bör förbjudas. Därför bör biskoparna utdela utgivningsrätten med största återhållsamhet.

Men eftersom som en följd av konstitutionen *Officiorum* de finns i stort antal som begär ordinariens tillstånd för att få publicera och biskopen inte själv kan i förväg lära känna dem alla, utses å ämbetets vägnar i vissa stift censorer i tillräckligt antal för att skaffa kunskap om dem. Inrättandet av detta slag av censorer prisar vi storligen, och vi uppmuntrar inte endast, utan påbjuder bestämt att det skall spridas till alla stift. Vid alla biskopskurior må det finnas ämbetscensorer som skaffar sig kännedom om det som skall utges: De må utväljas från bägge grenarna av prästerskapet på rekommendation av ålder, lärdom och klokhet, vemhelst som vandrar på den trygga medelvägen när det gäller att godkänna och underkänna läror. Till dem skall hänskjutas kontrollen av skrifter som enligt som enligt artikel xli och xlii i nämnda konstitution kräver tillstånd för att utges. Censorn skall avge sin mening i skrift. Om han godkänner dem, skall biskopen ge utgivningsrätt genom ordet *Imprimatur*, vilket likväl formeln *Nihil obstat* med censorns namn tillfogat föregår.

Vid den romerska kurian skall, inte annorlunda än vid alla övriga, ämbetscensorer insättas. Dessa utser det heliga apostoliska palatsets föreståndare efter hörande av påvens kardinalvikarie i staden, sedan den högste översteprästen själv givit sitt gillande och godkännande. Det är hans sak att bestämma en censor till att granska enskilda skrifter. Utgivningsrätten meddelas av samme föreståndare eller av påvens generalvikarie eller dennes biskopliga ersättare; denna föregås, som vi sade ovan, av formeln om godkännande av censorn med tillfogande av censorns namn. Blott under extraordinära omständigheter och genom biskopens sällsynta, kloka gottfinnande kan omnämmandet av censorn utelämnas.

För författarna skall aldrig censorns namn offentliggöras, innan han utfärdat ett gynnsamt beslut, för att inte någon skada skall tillfogas censorn vare sig medan han granskar skrifterna eller om han inte godkänner utgivningen.

Censorer må aldrig väljas från de religiösa ordnarna, om inte först distriktsuperiorns eller, om det rör sig om Rom, generalsuperiorns åsikt i hemlighet avhörts, men denne skall samvetsgrant vittna om kandidatens seder, kunskap och doktrinella ortodoxi.

Men ordenssuperiorena manar vi som en högst allvarlig plikt att aldrig låta något utkomma från de dem underlydande tryckerierna, om inte först deras egna och ordinariens medgivande meddelats.

Slutligen bjuder och förklarar vi att censors titel, med vilken någon beklädes, alls inte har något värde eller någonsin kan anföras för att befrämja någons privata åsikter.

Präster som redaktörer

53. Detta sagt i största allmänhet bjuder vi att särskilt var för sig nogsamt iakttas det som utsägs av artikel XLII i konstitutionen *Officiorum* med dessa ord: *Män ur sekulärprästernas led förbjudes att åta sig att redigera dagliga eller periodiska tidskrifter utan föregående tillstånd från ordinarierna.* De som använder detta tillstånd illa, skall fråntas det, sedan de först varnats. Vad beträffar de präster som uppträder under den populära beteckningen korrespondenter eller medarbetare, eftersom det ganska ofta händer att de i tidningar eller tidskrifter ger ut skriftstycken infekterade med modärnismens fläck, må biskoparna tillse att de inte i något avseende försyndar sig och om de försyndar sig, förmana dem och hindra dem från att skriva. Vi manar med största allvar ordnarnas superiorer till detsamma för att de skall bättra sig; om några handlar försumligt, må ordinarierna inskrida med påvens auktoritet.

Tidningar och tidskrifter som skrivs av katoliker må så långt det är möjligt ha en särskilt utsedd censor. Hans uppgift är att vid läglig tidpunkt läsa de

enskilda tidskrifterna eller pamfletterna, sedan de utkommit; om något har uttryckts vanskligt, må han befalla att det rättas snarast. Samma rättighet tillkommer biskopen, även om måhända censorn givit sitt gillande.

Kongresser

54. V. Kongresser och offentliga möten har vi redan ovan nämnt, då ju modärnisterna under dessa befilitar sig om att öppet försvara och sprida sina åsikter.

Hädanefter skall inte biskoparna tillåta att prästmöten hålls, utom i mycket sällsynta fall. Om de tillåter det, må de endast tillåta dem under det villkoret att något avhandlande av ting som tillkommer biskoparna och den Heliga Stolen inte äger rum, att inget framställs eller begärs som medför ett inkräktande på den kyrkliga auktoriteten och att fullständig tystnad iakttages om allt som har smak av modärnism, prästvælde eller lekmannavælde.

Vid sådana möten, som bör tillåtas ett och ett genom skriftligt tillstånd och vid läglig tidpunkt, må ingen präst från annat stift delta, om han inte rekommenderats genom sin biskops brev.

Men må inte hos alla prästerna detta falla i glömska, som Leo XIII med sådant allvar anbefalldes: *Må hos prästerna deras biskopars auktoritet vara helig; må de hålla det för visst att den prästerliga tjänsten vare sig kommer att vara helig eller tillräckligt gagnelig eller hedervärd, om den inte fullgörs under biskoparnas ledning.*³²

Stiftsråd för vaksamhet

55. Men till vad, ärevärdiga bröder, tjänar det att påbud och föreskrifter givas av oss, om dessa inte i vederbörlig ordning och nogsamt iakttages. För att detta må avlöpa lyckligt enligt våra önsksningar, har det synts lämpligt att till alla stift utvidga vad umbrennas biskopar för många år sedan med största klokhet beslöt för de sina: *För att, säger de, fördriva de irrlärer som*

³² Litt. Enc. *Nobilissima Gallorum*, 10 febr. 1884.

*redan är spridda och för att hindra att de ytterligare sprids eller att ännu alltjämt framträder lärare i gudlöshet, genom vilka de förödande verkningar för-
evigas, som kvarstår av denna spridning, beslutar denna heliga konferens, föl-
jande i den helige Karl Borromeus' spår, att i varje stift inrättas ett råd av
granskare av bägge prästgrenarna, vars uppgift är att vaka över om och med
vilka medel nya irrläror insmyger sig och sprids och underrätta biskopen om
detta, för att denne sedan råd inhämtats må vidta mått och steg, genom vilka
detta onda kan utsläckas i sin egen linda så att inte det mer och mer utsprids
till fördärv för själarna eller, vilket är värre, dag för dag stärks och tillväxer.³³*

Ett sådant råd, som det behagar oss kalla *a vigilantia*, befaller vi skyndsamt inrättas i varje enskilt stift. De män, som upptas i detta, utväljs på ungefär samma sätt som vi ovan fastställde för censorerna. De skall även sammanträda med biskopen varannan månad på en bestämd dag. Vad de behandlar och beslutar, skall skyddas av sekretess.

För sin ämbetsuppgift skall de ha följande uppdrag: De må vaksamt uppspåra tecken och spår av modärnism såväl i böcker som i undervisning: Till prästerskapets och ungdomens fromma må de klokt, men snabbt och effektivt inskrida. De må vara på sin vakt mot nymodighet i uttrycken och erinra sig Leo XIII:s förmaningar: *I katolikers skrifter kan detta sätt att uttrycka sig inte godkännas, som, vinnläggande sig om förvänd nymodighet, synes skratta åt de troendes fromhet och talar om en ny ordning för det kristna livet, Kyrkans nya bud, det modärna sinnelagets nya önskningar, prästerskapets nya sociala kallelse, den nya kristna humaniteten, och mycket annat av detta slag.*³⁴ Detta må inte tillåtas i böcker och föreläsningar.

De må inte försumma de böcker i vilka behandlas fromma eller en viss plats traditioner eller heliga relikier. Ej heller må de tillåta att frågor av detta slag behandlas i tidningar eller tidskrifter avsedda för att främja fromheten, vare sig med ord som har smak av löje eller förakt eller med tvärsäkra me-

³³ A&C. Consess. Epp. Umbriae, Novembri 1849, Tit. II, Art. 6.

³⁴ Instru&Ct. S. C. NN. EE. EE. 27 jan. 1902.

ningsyttringar, i synnerhet, som kanske inträffar, om det som påstås inte överskrider sannolikhetens gränser eller stöder sig på förutfattade meningar.

Om de heliga relikerna må följande hållas före: Om biskoparna, som ensamma äger auktoritet i denna sak, säkert vet att en relik är understucken, må de fjärma den från de troendes kult. Om en viss relikens auktorisationer, p.g.a. civila oroligheter eller någon annan orsak, gått förlorade, må den inte offentligt framsättas, om den inte i vederbörlig ordning erkänts av biskopen. Argument baserade på tidigare bestämmelse eller välgrundat antagande skall endast då äga kraft, om kulten anbefalls av sin ålder, nämligen enligt 1896 års dekret utgivet av Den heliga kongregationen för godkännande av avlater och heliga relikter, genom vilket det fastslås: *Forna relikter skall bevaras i den vördnad som de hittills åtnjutit, om inte i ett särskilt fall säkra argument tillkommer för att de är falska eller understuckna.*

När det gäller bedömning av fromma traditioner, bör man erinra sig detta att Kyrkan i denna sak tillämpar så stor klokhet att Hon inte tillåter att traditioner av detta slag framställs i skrift, om inte stor försiktighet använts och de föregåtts av den av Urban VII godkända deklARATIONEN. Om än detta har skett i vederbörlig ordning, garanterar hon likväl inte sanningen av ett faktum, utan förbjuder blott inte att det gives tilltro, om inte mänskliga argument för att tro saknas. Så tydligt uttalade sig för trettio år sedan Den heliga kongregationen för bevarandet av de lagenliga riterna: *Syner och uppenbarelsen av detta slag har vare sig godkänts eller fördömts av den Heliga Stolen, utan blott tillåtits såsom värda att tro på med en blott mänsklig fromtro, i enlighet med den tradition som de är bärare av, styrkt genom passande vittnesmål och urkunder.*³⁵ Den som håller sig till detta, blir fri från oro. Ty en devotion till en viss uppenbarelse, såtillvida som den avser själva detta faktum och kallas *relativ*, har alltid som sitt implicita villkor detta faktums sanning, men såtillvida som den är *absolut*, stöder den alltid sig på sanningen, ty den riktas mot själva de helgons personer, som vördas. På samma sätt bör fastslås om relikerna.

³⁵ Decr. 2 maj 1877.

Slutligen begär vi av detta *vigilantia*-råd att det träget och noggrant skall rikta ögonen mot de sociala instituten och likaledes mot alla skrifter om den sociala frågan, för att inte i dessa må dölja sig något av modärnism, utan att de lyder de romerska påvarnas befallningar.

Rapportering vart tredje år

56. VII. För att inte måhända det som vi befäller skall råka i glömska, vill och bjuder vi att de enskilda stiftens biskopar inom exakt ett år från utfärdandet av föreliggande brev, men därefter även vart tredje år genom en noggrann och med ed bekräftad berättelse rapporterar till den Heliga Stolen om detta som bestämts i detta vårt brev och desslikes om de läror som är i omlopp inom prästerskapet, men i synnerhet vid seminarierna och de övriga katolska instituten, icke undantaget dem som inte lyder under ordinarieans auktoritet. Detsamma befäller vi generalsuperiorerna för de religiösa ordnarna för sina underlydande.

Avslutning

57. Detta har vi, till frälsning för varje troende, framfört i skrift till eder, vördnadsvärda bröder, Men Kyrkans fiender kommer säkerligen att utnyttja detta för att åter väcka till liv den gamla skymf genom vilken vi framställs som fiender till vishetens och mänsklighetens framåtskridande. För att vi skall sätta något nytt mot dessa anklagelser som den kristna religionens historia gendriver med oförgängliga argument, har vi för avsikt att med all makt inrätta ett särskilt institut, i vilket, med hjälp från så många som bland katolikerna är kända genom ett rykte för visdom, var och en av vetenskaperna och varje slag av lärdom skall med den katolska sanningen som vägvisare och lärare befordras. Må Gud göra så att vi lyckosamt uppfyller det föreslagna med bistånd av var och en som omfattar Kristi kyrka med ärlig kärlek. Men om detta får vi tala på annat ställe.

Den apostoliska välsignelsen

Under tiden ber vi med all vår själ för eder, ärevördiga bröder, på vars möda och iver vi storligen förtröstar, om ett överflöd av himmelskt ljus, för att ni

i denna genom de tilltagande och från alla håll kommande irlärorna för själarna ytterst riskabla situation skall inse vad som bör göras av eder och skall vinnlägga er med all kraft och styrka om det som ni insett för att uppfylla detta. Må Jesus Kristus, vår tros upphovsman och fullkomnare, bistå er med Sin kraft, må den obefläckade Jungfrun, som krossar alla heresier, bistå er med Sin bön och hjälp.

Men vi meddelar kärleksfullt, som en underpant på vår kärlek och den gudomliga trösten i svårigheterna, er, era präster och folk den apostoliska välsignelsen.

58. Utfärdad i Rom hos S:t Peter, den 8 september 1907, i vårt pontifikats femte år.

PIVS PP. X.

